

Yisu hik

Auk Loŋ Kapô

thô hadêŋ Jon

Abô môŋ

Aposel Jon hato kapya êntêk hadêŋ avômalô êvhaviŋ takatu ba Lom inij gavman lôk avômalô vi êv malaiŋ hadêŋ i. Hato hathak wêŋ takatu ba Wapômbêŋ hik thô hadêŋ yani ek injik malêla takatu ba tem imbitak ketheŋ thô. Kapya êntêk ma auk loŋ kapô bêŋ anôŋ hêk kapô.

Hato ek embatho avômalô êvhaviŋ loŋ ek nimiŋ lôklokwaŋ endeba êyô waklavôŋ Yisu endelêm. Yisu halehalêm, êŋ ma Sadan lôk anêŋ avômalô takatu ba esopa yani tem nêpôm malaiŋ bêŋ. Ma avômalô êvhaviŋ tem nêmô mavi imbiŋ Yisu êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

Hato kapya êntêk hadêŋ 95 AD la.

Abô môŋ

1 ¹^aAuk loŋ kapô êntêk ma Wapômbêŋ hêv hadêŋ Yisu Kilisi ek injik thô êndêŋ anêŋ avômalô ku esak nôm takatu ba tem imbitak ketheŋ. Yisu hêv anêŋ ajela ba hi hanaj ba hik thô hadêŋ anêŋ anyô ku Jon. ²Ma Jon hayê Wapômbêŋ anêŋ abô lôk abô avanôŋ takatu ba Yisu hanaj ma hanaj lôkthô bêŋ. ³^bMa ôpatu ba hasam abô plopet êntêk ma êmô lôk lamavi. Ma ôpatu ba halajô ba hasopa ma êmô lôk lamavi ek malê nena waklavôŋ lêk habobo.

Jon hato abô hadêŋ avômalô êvhaviŋ ôdôŋ baheŋvi ba lahavuju

⁴^cYa Jon yahato kapya êntêk hi hadêŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ malak baheŋvi ba lahavuju takatu ba êmô plovins Esia. Anyô Bêŋ atu ba lêk

---

^a 1:1 ALK 22:6   ^b 1:3 ALK 22:7,10   ^c 1:4 Kis 3:14-15; ALK 3:1; 4:5

hamô ma bôk hamô ba tem êlêm, yani anêj wapôm lôk labali êmô imbiŋ mólô. Ma lovak mathej baheŋvi ba lahavuju atu ba êmô Anyô Bêŋ atu anêj loj hayabiŋ avômalô anêj wapôm lôk yôhôk êmô imbiŋ mólô. ⁵^dMa Yisu Kilisi atu ba hamiŋ lôklokwaŋ hathak Wapômbêŋ anêj abô anêj wapôm lôk labali êmô imbiŋ mólô aēj iyom. Yani anyô haviyô môj hék ñama lôk hayabiŋ kiŋ pik sapêŋ.

Yani lahaviŋ alalô ba anêj thalaleŋ hapole alalô vê hék alalôaniŋ kambom. ⁶^eMa yani hatak alalô ek nambitak ñê nambôk da êmô Kamik Wapômbêŋ anêj loj lôkliŋyak kapô. Nanêm athêŋ lôkmaŋgiŋ lôk lôklokwaŋ êndêŋ yani êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Avanôŋ.

⁷^fÔŋgô! Yani hamô buliv kapô ba halêm ba tem avômalô sapêŋ nêgê yani. Avômalô takatu ba bôk ibi yani lôk avômalô pik sapêŋ tem nêgê yani ba nedaj asêŋ malêŋ. Avanôŋ, tem imbitak aēj.

⁸^gAnyô Bêŋ Wapômbêŋ hanaj nena, “Ya anyô môj anôj lôk haveŋ yam havij. Bôk yahamô ma lêk yahamô ma tem yasôk. Lôkliŋyak sapêŋ ma ya iyom yenaj.”

Jon hayê Yisu

⁹Ya Jon mólônim aiyaj. Wapômbêŋ hayabiŋ alalô sapêŋ hamô anêj loj lôkliŋyak kapô ba alalô athak awa malaiŋ lomaloma ba amij lôklokwaŋ hathak Yisu. Yahamô ñgavithôm anêj Patmos hathak yahanaŋ Wapômbêŋ anêj abô lôk yahanaŋ abô hathak Yisu. ¹⁰Hadêŋ Anyô Bêŋ anêj waklavôŋ ma Lovak Mathej anêj lôklokwaŋ hawa ya. Ma yahalaŋj kaék bêŋ hatôm lavuak halaŋ haveŋ ya yam ¹¹ba hanaj, “Oto nôm takatu ba hôyê êndôk kypyä ba nêm êndêŋ avômalô êvhaviŋ ôdôŋ baheŋvi ba lahavuju takatu. Oto ni Epesus lo Smelna ma Pelgamum lo Taiataila ma Saldis lo Piladelpia ma Laodisia.”

¹²Ma yahik ya liliŋ ek yaŋgê kaék atu ba elam hadêŋ ya, êŋ ma yahayê atum lam gol baheŋvi ba lahavuju hamiŋ. ¹³^hMa yahayê anyô hamô atum lam takêŋ malêvôŋ ba hatôm anyô te nakaduŋ. Yani hik kwêv daim ba hayô va luvi ma havanjeŋ sôp gol te hawê haveŋ bôm kabum. ¹⁴ⁱMa anêj wakadôk ñauŋ ma thapuk anôj hatôm boksipsip vuluk lôk hatôm buliv thapuk anôj. Ma anêj madaluk ma hatôm atum dahalaŋ. ¹⁵Ma anêj vakapô ma hatôm aeŋ mayav mabuŋ mavi atu ba êbôk hamô atum ba habi kêdêkêdê. Ma anêj abô anêj pôk ma diŋdiŋ hatôm ñaj bêŋ halaŋ. ¹⁶^jYani havaloj vulij baheŋvi ba lahavuju hamô yani baŋ vianôŋ. Ma biŋ vovak daim te ba ma hék luvi hale yani abôlêk. Ma yani thohavloma ma hatôm wak habi mathalaleŋ kambom.

^d 1:5 Sng 89:27; Kol 1:18   ^e 1:6 1Pi 2:9; ALK 5:10; 20:6   ^f 1:7 Dan 7:13; Sek 12:10;

Mat 24:30; Jon 19:34-37; 1Te 4:17   ^g 1:8 ALK 21:6; 22:13   ^h 1:13 Dan 7:13; 10:5

ⁱ 1:14 Ese 43:2; Dan 7:9; 10:6; ALK 2:18; 19:12   ^j 1:16 Hib 4:12; ALK 2:12; 19:15

^{17^k}Yahayê yani ma yahêv yak halôk hêk yani va hatôm anyô ñama. Ma yani hatak bañ vianôj hayô hêk ya ma hanaj, “Miñ ôkô ami. Ya anyô mój ba havej yam havinj. ¹⁸Ya ma ôpatu ba hamô lôkmala. Bôk yahama ma dojtom lêk yahamô lôkmala hatôm wak nômbêj intu sapêj. Ma yahavaloj ñama lôk anêj loj iniç vovalej. ¹⁹Oto nôm takatu ba hôyê. Nôm takatu vi lêk hamô ma vi tem imbitak embej yam. ²⁰Êntêk ma abô loj kapô hathak vulij bahejvi ba lahavuju takatu ba hôyê hamô yabahej vianôj lôk atum lam gol bahejvi ba lahavuju. Anêj ôdôj ma aêntêk: vulij bahejvi ba lahavuju takêj ma ajela bahejvi ba lahavuju takatu ba eyabij avômalô êvhavij ôdôj bahejvi ba lahavuju takatu. Ma atum lam gol bahejvi ba lahavuju takatu ma avômalô êvhavij ôdôj bahejvi ba lahavuju.”

Abô hi Epesus

2 ¹Ma ôpêj hanaj hadêj ya nena, “Oto abô ni êndêj ajela atu ba hayabiñ avômalô êvhavij anêj Epesus aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba havaloj vulij bahejvi ba lahavuju hamô bañ vianôj ma havej atum lam gol bahejvi ba lahavuju malêvônj. Ba hanaj nena: ^{2^m}Yahayala môlônim bôk lo loj lôk unim ku takatu ba udum ba umij lôklokwañ. Ma ôpôlik hathak ñê kambom. Ma bôk olañô ñê takatu ba esau nena thêlô ma aposel ba oyala nena thêlô ma ñê abôyañ. ³Ma ovaloj yenañ athêj loj ba malaij lomaloma hapôm môlô ma dojtom umij lôklokwañ lôk lemimvidoj ma miñ vau ami.

⁴Ma dojtom môlônim kambom te hamô ba yahadô. Môlô miñ lemimhavij ya hatôm mój sêbôk ami. ^{5ⁿ}Aêj ba lemimimbi kobom mavi sêbôk ma tem ônjôg nena môlô lêk ôvê yak bêj anôj. Aêj ba node kapôlômim liliñ ek nosopa lojôndê mavi sêbôk atu. Ma mi ma tem yasôk ek yanêm môlônim atum lam vê. ⁶Ma dojtom môlô othak udum nôm mavi te nena môlô ôpôlik hathak avômalô takatu ba esopa Nikolas anêj kobom hatôm atu ba yahapôlik aêj iyom.

^{7^o}Opalê atu ba lôk lêndôj ma endajô abô takatu ba Lovak Mathej hanaj hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavij. Ñê takatu ba lejniñvidoj ba miñ êv yak ami ma tem yatak thêlô ek nejañ alokwañ va atu ba hêv lôkmala hamô Wapômbêj anêj loj mavi anôj kapô.”

Abô hi Smelna

⁸Ma ôpêj hanaj hathak lojbô nena, “Oto abô ni êndêj ajela atu ba hayabiñ avômalô êvhavij anêj Smelna aêntêk:

^k 1:17-18 Ais 44:6; 48:12; ALK 2:8; 22:13   ^l 2:1 ALK 1:16   ^m 2:2 1Jon 4:1   ⁿ 2:5 ALK 3:3

^o 2:7 Stt 2:9; ALK 22:2,19

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba hamôj ba havej yam ma bôk hama ba haviyô hathak lojbô. Ma yani hanaj aêntêk: ^{9^a}Yahayala malaij lomaloma hapôm môlô ba ômô thavuthiñ, ma dojtom môlô ma ñê lôk nômkama bêj hêk Wapômbêj ma. Ma yahayala abô kambom takatu ba avômalô vi enaj hathak môlô. Thêlô esau nena thêlô ma Wapômbêj anêj avômalô Israel ma dojtom mi. Thêlô ma Sadaj anêj avômalô. ^{10^a}Mij môlô nôkô esak malaij takatu ba tem êpôm môlô kethej ami. Odanô! Sadaj tem indum ek avômalô netak môlô doho êndôk koladôj ek nesaê môlô. Ma môlô noja malaij êtôm wak laumiñ. Numiñ lôklokwañ endeba noma ma tem yanêm lôkmala atu ba nêmô êtôm wak nômbêj intu sapêj anêj kuluñ gol êndêj môlô.

^{11^a}Opalê atu ba lôk lêndôj ma endajô abô takatu ba Lovak Mathej hanaj hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhaviñ. Ñê takatu ba leñijvideoj ba miñ êv yak ami ma tem miñ neja malaij esak ñama atu ba havej yam ami.”

Abô hi Pelgamum

¹²Ma ôpêj hanaj hathak lojbô nena, “Oto abô ni êndêj ajebla atu ba hayabij avômalô êvhaviñ anêj Pelgamum aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba havaloj biñ vovak ba ma hêk luvi. Hanaj aêntêk: ¹³Yahayala loj atu ba môlô ômô. Loj êj ma Sadaj da hamô ba hayabij, ma dojtom môlô ômô loj êj ba ovaloñ yenañ athêj loj lôklokwañ. Ma hadêj waklavoj atu ba ik Antipas vônô hêk môlônim malak ma môlô miñ otak unim ôvhaviñ ya ami. Yani hêvhaviñ ya bêj anôj ba hanaj yenañ abô bêj hêk Sadaj anêj loj.

^{14^a}Ma dojtom môlônim kambom doho hêk ba yahadô. Môlô doho osopa plopet bô Balam anêj abô. Sêbôk ma yani hêv auk hadêj Moap inij kiñ Balak ek êndôk avômalô Israel leñij ek nindum kambom ba nejañ nôm takatu ba bôk hêv hadêj ñgôk lôk nindum sek waliliñ. ¹⁵Aêj iyom ma môlô doho osopa Nikolas anêj abô.

¹⁶Aêj ba node kapôlômim liliñ. Mi ma tem yasôk kethej oyañ ba yangik vovak esak yenañ biñ vovak atu ba hale yaveñbôlêk êndêj môlô takatu ba miñ ole am liliñ ami.

^{17^a}Opalê atu ba lôk lêndôj ma endajô abô takatu ba Lovak Mathej hanaj hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhaviñ. Ñê takatu ba leñijvideoj ba miñ êv yak ami ma tem yanêm nôm ‘mana’ êndêj thêlô hatôm bôk yahêv hadêj Israel êmô loj thiliv. Mana êj ma lêk hamô loj kapô. Ma tem yanêm thêlô valu thapuk te lôk athêj

^a 2:9 2Ko 11:14-15; ALK 3:9   ^a 2:10 2Ti 4:8; Jem 1:12   ^a 2:11 ALK 20:14; 21:8

^s 2:14 Nam 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15   ^t 2:17 Kis 16:4,14-15,33-34; Ais 62:2; Jon 6:48-50

lukmuk atu ba eto hathak. Anyôla miŋ hayala athêŋ lukmuk êŋ ami ma ôpatu ba hawa iyom intu hayala.”

Abô hi Taiataila

¹⁸ ^uMa ôpêŋ hanaŋ hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabiŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Taiataila aêntêk:

Abô êntêk halêm anêŋ Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ atu ba madaluk hatôm atum dahalaŋ ma vakapô hatôm aeŋ mayav atu ba habi kêdêkêdê. Hanaŋ aêntêk: ¹⁹ Yahayala mólônim kobom. Yahayala mólônim leminhaviŋ lôk ôvhaviŋ ma ôv avômalô sa ba umiŋ lôklokwaŋ iyom. Hadêŋ môŋ ma mólô udum ku dokte, ma doŋtom lêk mólô udum ku bêŋ.

²⁰ ^vMa doŋtom mólônim kambom te hêk ba yahadô. Avi te hatôm Jesebel hamô haviŋ mólô. Yani hasau nena yani ma avi plopet te, ma doŋtom yani anêŋ abô halom yenaj ñê ku ek nindum sek waliliŋ lôk nejaŋ nôm takatu ba êv da hadêŋ ñgôk. Yani hadum kambom takêŋ, ma doŋtom mólô miŋ ôv yani vê ami! ²¹ Yahêv waklavôŋ ek yani ende kapô liliŋ ba etak anêŋ sek waliliŋ, ma doŋtom mi. Yani hadô. ²² Odaŋjô! Tem yanêm lijiŋ bêŋ êndêŋ yani lôk yanêm malaiŋ bêŋ êndêŋ ñê takatu ba idum sek haviŋ yani ba miŋ ele kapôlôniŋ liliŋ ami. ²³ ^wMa tem yaŋgik yani anêŋ avômena pôpônô. Aêŋ ba avômalô ôdôŋ êvhaviŋ lôkthô tem neyala nena ya ôpatu ba yahayê avômalô kapôlôniŋ lôk iniŋ auk. Ba tem yanêm vuli êndêŋ mólô tomtom êtôm nôm takatu ba udum. ²⁴ Ma doŋtom lêk yahêv ku doŋtom iyom hadêŋ mólô vi anêŋ Taiataila atu ba miŋ osopa yani anêŋ abô ami. Lôk miŋ oyala nôm atu ba elam nena, ‘Sadaj anêŋ auk loŋ kapô’ ami. Ku êŋ ma ²⁵ ^xnobaloŋ unim auk loŋ endeba yatup am.

²⁶ ñê takatu ba leŋiŋvidor ba miŋ êv yak ami ma idum yenaj yaleŋhaviŋ aleba hayô anêŋ daŋ, ma tem yanêm athêŋ bêŋ êndêŋ thêlô ek neyabiŋ avômalô pik lôkthô. ²⁷ ^yThêlô tem neja kôm aeŋ ek neyabiŋ avômalô pik lôklokwaŋ ba nimbi thêlô ba nipup nenanena êtôm uŋ anôŋ. Wakamik bôk hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya ba tem yandum aêŋ iyom êndêŋ thêlô. ²⁸ ^zMa tem yanêm vuliŋ lôkbôk êndêŋ thêlô imbiŋ. ²⁹ Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endajô abô takatu ba Lovak Matheŋ hanaŋ hadêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhaviŋ.”

Abô hi Saldis

3 ¹ ^aMa ôpêŋ hanaŋ hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabiŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Saldis aêntêk:

^u 2:18 ALK 1:14-15   ^v 2:20 1Kiŋ 16:31; 2Kiŋ 9:22   ^w 2:23 Sng 7:9; Jer 17:10;
ALK 20:12-13   ^x 2:25 ALK 3:11   ^y 2:27 Sng 2:9   ^z 2:28 ALK 22:16   ^a 3:1 ALK 1:4,16

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba hayabiј Wapômbêj anêj lovak matheј baheјvi ba lahavuju ma havaloj vulij baheјvi ba lahavuju. Ma yani hanaј aêntêk: Yahayala môlônim kobom. Avômalô esoj nena môlô ômô lôkmala. Ma dojtom mi, môlô bôk oma yôv. ²Numbiyô! Môlônim ôévhaiј lêk habobo ema ba intu nobatho am loj ek malê nena môlônim ku ma voloј oyaј hêk yenaj Wapômbêj ma. ³^bLemimimbi abô takatu ba bôk olaјô ba ovaloј. Ma node kapôlômim liliј ba nodovak abô êj vibiј. Môlô miј ovijô ami, ma tem yasôk êtôm anyô vani ba môlô noboloba.

⁴^cMa dojtom môlô naju iyom anêj Saldis intu unim sôp mabuј denaj. Unim kobom ma mavi ba intu embeј yam ma hatôm noba sôp thapuk ba nombeј imbiј ya. ⁵^dHê takatu ba lejiјvidoj ba miј êv yak ami tem nipuk sôp thapuk êtôm thêlô. Tem miј yanêm thêlônij athêj vê ênjek kapya lôkmala ami ma mi. Tem yanaј êndêj Wapômbêj lôk anêj ajela nena, ‘Thêlô êj ma yenaj.’ ⁶Opalê atu ba lôk lêndôj ma endajô abô takatu ba Lovak Matheј hanaј hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhaviј.’

Abô hi Piladelpia

⁷^eMa ôpêj hanaј hathak lojbjô nena, ‘Oto abô ni êndêj ajela atu ba hayabiј avômalô êvhaviј anêj Piladelpia aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba matheј ma hanaј abô avanôj iyom. Yani hayabiј Jelusalem lukmuk anêj badêj abôlêk anêj vovaleј hatôm Devit bôk hayabiј Jelusalem bô anêj. Yani hik vê ma miј hatôm anyôla injik siј ami. Ma yani hik siј ma miј hatôm anyôla injik vê ami. Yani hanaј aêntêk: ⁸^fYahayala môlônim kobom. Odaјô. Yahik unyak abôlêk te vê ek môlô ma miј hatôm anyôla injik siј ami. Yahayala nena anêm lôklokwaј ma yaôna, ma dojtom môlô osopa yenaj abô ba miј ôvôlij dômim hathak yenaj athêj ami. ⁹^gSadaј anêj avômalô takatu ba enaj nena thêlô ma Wapômbêj anêj avômalô Isael, ma dojtom mi, thêlô enaj abôyaј iyom. Tem yandom thêlô ba nêlêm ek nede vejiјdôj lêlô êndêj môlô ma neyala nena yaleјhaviј môlô. ¹⁰^hMôlô othak osopa yenaj abô balabuј lôk umiј lôklokwaј. Ba intu tem yayabiј môlô mavi êndêj waklavôj malaј atu ba tem esaâ avômalô pik bêj êntêk lôkthô. ¹¹Tem yasôk ketheј. Nobaloј unim nômkama anôj loj lôklokwaј ek anyô yaј miј enja môlônim vuli ami.

^b 3:3 Mat 24:43-44; 1Te 5:2; ALK 2:5; 16:15   ^c 3:4 Jut 23   ^d 3:5 Kis 32:32-33; Mat 10:32;

Luk 12:8   ^e 3:7 Ais 22:22   ^f 3:8 1Ko 16:9   ^g 3:9 Ais 45:14; 49:23; 60:14; ALK 2:9

^h 3:10 Luk 21:19; 2Ti 2:12

12 ⁱŋê takatu ba leŋiŋvidonj ba miŋ êv yak ami tem yatak thêlô ek nimbitak êtôm yenaŋ Wapômbêŋ anêŋ unyak matheŋ anêŋ landinj. Thêlô tem miŋ netak ami. Ma tem yato yenaŋ Wapômbêŋ anêŋ athêŋ lôk Wapômbêŋ anêŋ malak lônj anêŋ athêŋ nena Jelusalem lukmuk êyôŋgêk thêlô. Malak êŋ tem yenaŋ Wapômbêŋ nêm anêŋ leg ba êndôk ba êlêm. Ma tem yato yenaŋ athêŋ lukmuk êyôŋgêk thêlô imbiŋ. ¹³Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endajô abô takatu ba Lovak Matheŋ hanaŋ hadêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhavinj.”

Abô hi Laodisia

14 Ma ôpêŋ hanaŋ hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabij avômalô êvhavinj anêŋ Laodisia aëntêk:

Abô êntêk ma halêm anêŋ ôpatu ba anêŋ athêŋ nena Avanôŋ Biŋ. Yani ma anyô hamiŋ lôklokwaŋ ek hik Wapômbêŋ anêŋ nôm avanôŋ thô. Ma yani pik lo leŋ sapêŋ anêŋ alaŋ. Ba hanaŋ nena: ¹⁵^jYahayala nôm takatu ba môlô othak udum ba môlô miŋ vovaj mena thilibuŋ la ami. Yaleŋhavinj môlô vovaj mena thilibuŋ la ma doŋtom mi. ¹⁶Môlô vovaj dokte ma thilibuŋ dokte iyom ba yahadô. Ba intu tem yambululup môlô vê ende yaveŋbôlêk. ¹⁷^kMôlô othak onaŋ nena, ‘Ya anyô valuseleŋ bêŋ ma ya anyô lôkmangiŋ ba yada hatôm.’ Ma doŋtom môlô ôthôŋ paliŋ nena môlô kapôlômim daluk kambom! Alikaknena, môlô avômalô thavuthiŋ ma malemim pusip ba ômô kôlôlôŋ. ¹⁸^lYahanaŋ ek môlô nônêm vuli yenaŋ gol atu ba êbôk hamô atum ba mavi ek numbitak lôkmangiŋ. Ma nônêm vuli sôp thapuk ek nupuk ek miŋ mama esak lemvimpopam ami. Ma nônêm vuli yak thôk ek êndôk malemim daluk ek ôŋgô tak. ¹⁹^mTakatu ba yaleŋhavinj i ma yahayanda thêlô ma yahêv vovaj hadêŋ i ek nedajô abô. Aêŋ ba môlô nôŋgwêk lêlê ek node kapôlômim liliŋ.

²⁰ⁿOdaŋjô. Yahamiŋ unyak abôlêk ba yahapididiŋ. Ma ôpatu ba halajô ya ba hik unyak abôlêk vê, ma tem yayô kapô ba yana ek yaŋgaŋ nôm imbiŋ yani ma enjaŋ nôm imbiŋ ya. ²¹ŋê takatu ba leŋiŋvidonj ba miŋ êv yak ami tem yatak i nêmô yenaŋ loŋ yahayabij avômalô imbiŋ ya, hatôm ya bôk lovak yôv ma yahamô havinj Wakamik hamô anêŋ loŋ hayabij avômalô. ²²Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endajô abô takatu ba Lovak Matheŋ hanaŋ hadêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhavinj.”

ⁱ3:12 Ais 62:2; 65:15; ALK 14:1; 21:2   ^j3:15 Lom 12:11   ^k3:17 Luk 12:21; 1Ko 4:8

^l3:18 Ais 55:1   ^m3:19 1Ko 11:32; Hib 12:6; ALK 2:5   ⁿ3:20 Jon 14:23

Anyô Bêj lôk anêj loj hayabiј avômalô

4 ¹Vêm ma yahayê hathak lojbô ma unyak abôlêk anêj malak lej ida bôk hakyav ba hamij. Ma vejbôlêk atu ba bôk yahalaŋô hatôm lavuak hanaŋ hadêj ya, “Osak ba ôlêm ek yaŋgik nôm takatu ba tem imbitak embej yam thô êndêj o.” ²Kethej oyaј ma Lovak Mathej anêj lôklokwaј hawa ya ba yahayê Anyô Bêj anêj loj hayabiј avômalô hamô malak lej ba anyô te hayô hamô. ³Ma ôpêj anêj kupik habi kédékêdê hatôm valu te anêj athêj nena jaspa lôk valu thalalej te anêj athêj nena konilian. Ma oktheŋulij te hawê havej Anyô Bêj êj anêj loj hayabiј avômalô ba habi deda hatôm valu saŋgek atu ba elam nena emelal. ⁴Anyô Bêj anêj loj hayabiј avômalô hamô ma avaka hatôm 24 iniј loj êmô eyabiј avômalô hawê havej ba hathaj siј. Ma iniј sôp ma thapuk ma kiј iniј kuluŋ epesaj hathak gol hamô leŋiŋkadôk. ⁵Damak hêv ma kakalu hik ba pôk lôklala halêm anêj Anyô Bêj anêj loj hayabiј avômalô. Ma Anyô Bêj anêj loj vima ma atum lam baheŋvi ba lahavuju hathaj hamô. Ma atum takêj ma Wapômbêj anêj lovak mathej baheŋvi ba lahavuju. ⁶Ma Anyô Bêj anêj loj êj vima ma nômlate hatôm ïgwêk hêk ma mabuŋ mavi anôj hatôm liyali.

Ma yahayê nôm lôkmala ayova êmô malêvôj ba êwê evej Anyô Bêj anêj loj. Nôm lôkmala ayova atu ba êmô ma maleŋdaluk hêk leŋviŋkupik lôkthô, hêk maleŋ ba dômiј havij. ⁷Nôm lôkmala môŋ ma hatôm avuŋ laion, ma yaŋ havej yam hatôm bokmaŋkao malô. Ma te lu thohavloma hatôm anyô. Ma te ayova hatôm menak jeŋ hayovak havej. ⁸Nôm lôkmala ayova takêj tomtom iniј banik baheŋvi ba lahavute ma maleŋiј hêk leŋviŋkupik lôkthô viyaiј ba vikapô. Wak lo bôlôvôj sapêj ma enaj nena,

“Mathej, mathej, mathej.

Wapômbêj Lôklokwaј Anôj ma anyô mathej.

Yani bôk hamô, ma lêk hamô, ma tem êsôk.”

⁹Nôm lôkmala takêj ethak êv athêj lôkmaŋgiј hadêj yani lôk enaj nena yani ma Anyô Bêj lôk êv leŋiŋmavi hadêj ôpatu ba hamô Anyô Bêj anêj loj hayabiј avômalô ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêj intu sapêj. Thêlô idum aej, ¹⁰wêj ma avaka 24 takatu êv yak êlôk êk Anyô Bêj atu ba hamô anêj loj hayabiј avômalô ma, ma êv yeŋ hadêj ôpatu ba hamô hatôm wak nômbêj intu sapêj. Thêlô etak iniј kuluŋ gol halôk hamô Anyô Bêj anêj loj hayabiј avômalô ma enaj,

¹¹ “Anyô Bêj iyom intu yêlôaniј Wapômbêj.

^o 4:1 ALK 1:1,10   ^p 4:2 Ais 6:1   ^q 4:3 Ese 1:28   ^r 4:4 ALK 3:18   ^s 4:5 Ese 1:13;
Sek 4:2; ALK 1:4; 8:5; 11:19; 16:18   ^t 4:6 Ese 1:5-10,22; 10:14   ^u 4:7 Ese 1:10; 10:14
^v 4:8 Ais 6:2,3; Ese 1:18; 10:12   ^w 4:10 ALK 19:4

O iyom hatôm onja deda lôkmaŋij lôk athêj bêj ma lôklokwaŋ
ek malê nena o iyom hopesaŋ nômkama lôkthô.
Ma nômkama lôkthô habitak ba hamô ek malê nena oda
lemhaviŋ."

Boksipsip Nakaduŋ hawa kapya

5 ¹^xMa yahayê ôpatu ba hamô anêj loj hayabiŋ avômalô. Ma havalonj kapya lôku bêj te hêk baŋ vianôŋ. Ba eto abô hêk vi ba vi. Ma ik siŋ hathak nôm tôktôk baheŋvi ba lahavuju. ²Ma yahayê aŋela lôklokwaŋ te halam kaék bêj, "Opalê te hatôm nêm nôm tôktôk vê ba ekak kapya êntêk?" ³Ma doŋtom anyôla te anêj lej mena pik mena pik kapô la miŋ hatôm ekak kapya êj ba ênjê kapô ami. ⁴Ba intu yahalaŋ ba yahalaŋ ek malê nena miŋ êpôm anyô late ek ekak kapya êj ba ênjê kapô ami. ⁵^yMa doŋtom avaka takatu te hananj hadêj ya, "Asêŋ dô. Nôŋgô avuŋ laion atu ba habitak anêj ôdôŋ Juda. Êj ma su lukmuk atu ba habiluk anêj Devit. Bôk hik vovak ba hamô lu ba intu hatôm nêm nôm tôktôk baheŋvi ba lahavuju takêj vê ma ekak kapya êj."

⁶^zMa yahayê Boksipsip Nakaduŋ te hamiŋ ba anêj pôpô hêk inaj bôk ik vônô. Yani hamiŋ Anyô Bêŋ anêj loj hayabiŋ avômalô ba hamiŋ malêvôŋ ek nôm lôkmala ayova atu lôk avaka takatu. Anêj yakik baheŋvi ba lahavuju^a ma madaluk baheŋvi ba lahavuju. Madaluk takêj ma Wapômbêŋ anêj lovak matheŋ baheŋvi ba lahavuju atu ba bôk hêv hi pik lôkthô. ⁷Ma Boksipsip Nakaduŋ hi hawa kapya hêk ôpatu ba hamô anêj loj hayabiŋ avômalô baŋ vianôŋ. ⁸^bYani hawa kapya yôv ma nôm lôkmala ayova atu lôk avaka 24 takatu êv yak halôk biŋ hêk Boksipsip Nakaduŋ ma. Tomtom ewa yeŋ gita ma uŋ gol yaôna lôk kamuŋ êbôk ba ôv mavi hamô kapô ba hayô abôlêk siŋ. Atum yova lôk ôv mavi êj ma avômalô matheŋ iniŋ mek. ⁹^cMa thêlô êv yeŋ lukmuk te aêntêk,

"O iyom hatôm onja kapya ba okak ma nêm nôm tôktôk vê ek malê nena bôk ik o vônô ba hathak anêm thalaleŋ ma hôêv avômalô vuli.

Oda hôêv avômalô ôdôŋ lomaloma lôk abô lomaloma ma leŋviŋkupik lomaloma lôk pik lomaloma sapêŋ vuli ek hôêv hadêj Wapômbêŋ.

¹⁰ ^dHudum thêlô ibitak alalôaniŋ Wapômbêŋ anêj avômalô takatu ba nêmô anêj loj lôkliŋyak kapô lôk nindum anêj ku nêmbôk da. Ma tem nêtôm kiŋ ba neyabiŋ avômalô pik."

^x 5:1 Ais 29:11; Ese 2:9-10   ^y 5:5 Stt 49:9; Ais 11:1,10; ALK 22:16   ^z 5:6 Sek 4:10;

Jon 1:36; ALK 13:8   ^a 5:6 Yakik baheŋvi ba lahavuju êj hik thô nena yani ma anyô

lôklokwaŋ kambom.   ^b 5:8 Sng 141:2; ALK 8:3-4   ^c 5:9 Sng 33:3; 40:3; 96:1; 98:1

^d 5:10 Kis 19:6; Ais 61:6; ALK 1:6; 20:6

Thêlô êv yej hadêj Boksipsip Nakaduj

¹¹^eMa yahayê hathak lorjbô ma yahalañô ajela lubuñlubuñ ba dumsêle mi. Thêlô êwê lawê Anyô Bêj anêj loj hayabiñ avômalô lôk nôm lôkmala ayova atu ma avaka takatu. ¹² Ma elam lôklala bêj aëntêk,

“Boksipsip Nakaduj atu ba ik vônô ma yani hatôm enja lôklokwañ bêj lôk nômkama bêj lôk auk bêj lôk lôklinyak bêj lôk athêj bêj lôk deda lôkmañgiñ lôk leñijmavi bêj.”

¹³ Ma yahalañô nôm lôkmala lôkthô anêj malak lej lo leñlêvôj ma pik lo pik kapô ma ñgwêk lo ñgwêk kapô sapêj êv yej aëntêk,

“Anyô Bêj atu ba hamô anêj loj hayabiñ avômalô lôk Boksipsip Nakaduj thai neja leñijmavi bêj lôk athêj bêj lôk deda lôkmañgiñ lôk lôklokwañ bêj êtôm wak nômbêj intu sapêj.”

¹⁴ Ma nôm lôkmala ayova atu enaj, “Avanôj biñ”. Ma avaka takatu êv yak halôk biñ ma êv yej.

Boksipsip Nakaduj hakyav kypy añêj nôm tôktôk vê

6 ^{1f}Ma yahayê Boksipsip Nakaduj hakyav nôm tôktôk te mōj vê. Ma yahalañô nôm lôkmala ayova takatu te halam kaêk hatôm kakalu ba hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” ^{2g}Êj ma yahayê bokhos thapuk te ma anyô te hayô hamô ba havaloj lunak lokwañ. Ma êv kiñ iniñ kuluñ hadêj yani. Ma hawa anêj bok ma hi pik hatôm anyô vovak laik te ek injik vovak ba êmô vovak sapêj lu.

³Yôv ma Boksipsip Nakaduj hakyav nôm tôktôk te ju ma nôm lôkmala te ju hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” ⁴Ma bokhos thalalej te hale yaiñ. Ma êv athêj hadêj ôpatu ba hayô hamô ek ni pik ba nêm avômalô pik sapêj iniñ kapôlôniñ mavi vê ek nijik i vônô mayaliv. Ma êv biñ vovak bêj te hadêj yani.

⁵Vêm ma hakyav nôm tôktôk te lô vê ma yahalañô nôm lôkmala te lô hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” Ma yahayê bokhos loñgavu te ma ôpatu ba hayô hamô ma havaloj skel ek enja nôm anêj malaiñ. ⁶Ma yahalañô abô te halêm anêj nôm lôkmala ayova atu malêvôj ba hanañ, “Nu undum ba bôm bêj imbitak pik. Anyô hadum ku wak daluk te ma anêj vuli dokte aëntêk: wit êtôm kilo dojtom mena bali êtôm kilo lokwanjlô. Ma dojtom miñ umbuliñ alokwañ lêpñlêj lôk yak waiñ ami.”

⁷Yani hakyav nôm tôktôk te ayova vê ma yahalañô nôm lôkmala te ayova hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” ^{8h}Ma yahayê bokhos mayav hatôm ñê ñama iniñ kupik. Ma ôpatu ba hayô hamô ma anêj athêj nena, “Ñama” ma “Ñê Ñama Iniñ Loj” haveñ yani yam. Ma êv athêj hadêj

^e 5:11 Dan 7:10; Hib 12:22   ^f 6:1 ALK 4:6; 5:1   ^g 6:2-5 Sek 1:8; 6:1-6   ^h 6:8 Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; 14:21

thai ek ini pik ba nijik ñê pik ôdôn te ayova vônô esak biŋ vovak lôk bôm bêŋ ma lijiŋ bêŋ lôk alim kamuiŋ kambom lomaloma.

⁹Boksipsip hakyav nôm tôktôk te baheŋvi vê ma yahayê ñê ñama dahôlñij hamô loŋ êbôk da vibiŋ anêŋ malak leŋ. Thêlô ma ñê takatu ba bôk êvhaviŋ Wapômbêŋ ba enaŋ anêŋ abô bêŋ ba ik i pôpônô. ¹⁰Ma elam lôklala nena, “Pik anêŋ alaŋ Wapômbêŋ, o ma anyô matheŋ ma honaŋ abô avanôŋ iyom. Aŋgê am ka tem nêm vuli viyaŋ êndêŋ avômalô pik takatu ba ik yêlô vônô?” ¹¹ⁱÊŋ ma hêv sôp thapuk daim tomtom hadêŋ i ma hanaŋ nena, “Nômô yaô dokte vêmam endeba nijik môlôviyaŋ takatu ba idum yenaj ku vônô imbiŋ am. Thêlô ik sapêŋ atu ba yahatak, êŋ ma tem yandum abô.”

¹²^jMa yahayê ma Boksipsip Nakaduŋ hakyav nôm tôktôk te baheŋvi ba lahvute vê. Ma duviaŋ bêŋ te hêv ma wak habitak longavu hatôm sôp êkôk ek ñê ñama. Ma ayôŋ anêŋ lêlêyaŋ habitak thalaleŋ. ¹³^kMa vuliŋ leŋ êv yak halôk pik hatôm yaviŋ hayuv ba alokwaŋ va hageleloŋ halôk pik. ¹⁴^lMa leŋ havuvi i ketheŋ oyaŋ hatôm ivuvi yêm. Ma dumlolê lôk ñgavithôm sapêŋ etak iniŋ loŋ.

¹⁵^mMa pik iniŋ kiŋ lôk iniŋ ñê bêŋbêŋ lôk ñê vovak laik lôk ñê lôk nômkama bêŋ lôk ñê lôklokwaŋ lôk ñê idum ku êmô alaŋsi vibiŋ lôk ñê takatu ba alaŋsi mi, thêlô sapêŋ ekopak êmô loŋ abyauŋ lôk valu abyauŋ anêŋ dumlolê. ¹⁶ⁿMa thêlô enaŋ hadêŋ dumlolê lôk valu nena, “Nôsô êyômô yêlô ba nubuŋ yêlô ênjék Anyô Bêŋ atu ba hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô maleŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ anêŋ lamaniŋ. ¹⁷^oThai iniŋ waklavôŋ leŋiŋmanij bêŋ atu lêk halêm ba opalê te hatôm imiŋ loŋ siŋ am? Milôk.”

Ekavu Wapômbêŋ anêŋ lêlêyaŋ hayô hêk Islael hatôm 144,000

7 ¹^pVêm ma yahayê aŋela ayova imiŋ pik êntêk êŋ anêŋ saŋjanêŋ ôdôn daŋ ayova. Thêlô imiŋ pik ayova atu iniŋ lovak siŋ ek lovak miŋ iyuv embeŋ pik mena ñgwêk mena alokwaŋ ami. ²Ma yahayê aŋela yaŋ haviyô anêŋ loŋ wak hathak ma hawa Wapômbêŋ Lôkmala anêŋ tinde nekavu lêlêyaŋ esak ba halêm. Ma halam kaék lôklokwaŋ hi ek aŋela ayova atu ba ewa athêŋ ek nimbuliŋ pik lo ñgwêk. Ba hanaŋ nena, ³^q“Miŋ numbuliŋ pik lo ñgwêk ma alokwaŋ ami endeba yêlô nakavu lêlêyaŋ êyôngék alalôaniŋ Wapômbêŋ anêŋ ñê ku luvôrniŋ am.” ⁴^rMa yahalaŋô ekatuŋ ñê takatu ba ekavu lêlêyaŋ hayôhêk i ma hatôm 144,000 anêŋ Islael anêŋ ôdôn laumiŋ ba lahvuuŋ takatu. ⁵Aêŋ ba Juda

ⁱ 6:11 ALK 7:9,13; 19:14   ^j 6:12 Mat 24:29; Ap 2:20; ALK 8:12; 11:13; 16:18

^k 6:13 Ais 34:4   ^l 6:14 ALK 16:20   ^m 6:15 Ais 2:10,19,21   ⁿ 6:16 Luk 23:30

^o 6:17 Jol 2:11; Mal 3:2   ^p 7:1 Jer 49:36; Dan 7:2   ^q 7:3 Ese 9:4,6; ALK 9:4

^r 7:4 ALK 14:1,3

anêj ôdôj hatôm 12,000. Ma Luben anêj 12,000. Ma Gat anêj 12,000.

⁶Ma Asel anêj 12,000. Ma Naptali anêj 12,000. Ma Manasa anêj

12,000. ⁷Ma Simeon anêj 12,000. Ma Livai anêj 12,000. Ma Isaka anêj

12,000. ⁸Ma Sebulun anêj 12,000. Ma Josep anêj 12,000. Ma Benjamin

anêj 12,000. Thêlô lôkthô ma ekavu lêlêyaj êj iyom.

Avômalô lubuŋlubuŋ lôk kwêv thapuk

⁹Vêm ma yahayê hathak lojbô ma avômalô lubuŋlubuŋ anêj pik lomaloma lôk ôdôj lomaloma lôk legvijkupik lomaloma lôk abô lomaloma sapêj imij Anyô Bêj anêj loj hayabiŋ avômalô lôk Boksipsip Nakaduj ma. Miŋ hatôm nekatuj i ami. Thêlô ik kwêv daim thapuk lôk evaloŋ nôkyalô thaŋaŋ hamô baheŋj. ¹⁰^sMa elam kaék lôklokwaŋ ba enaŋ, “Wapômbêj intu hamô Anyô Bêj anêj loj hayabiŋ avômalô lôk Boksipsip Nakaduj iyom intu êv avômalô bulubiŋ.”

¹¹Ma ajela takêj lôkthô imij êwê eveŋ Anyô Bêj anêj loj hayabiŋ avômalô lôk avaka takatu lôk nôm lôkmala ayova atu. Ma thêlô êv yak halôk maleŋj hêk Anyô Bêj anêj loj hayabiŋ avômalô ma êv yeŋ hadêŋ Wapômbêj. ¹²^tBa enaŋ, “Avanôj. Lejmavi bêj lôk deda lôkmanginj lôk auk bêj lôk mavi anôj lôk athêj bêj lôk lôklokwaŋ lôk lôkliŋyak ni êndêŋ alalôaniŋ Wapômbêj êtôm wak nômbêj intu sapêj. Avanôj.”

¹³Ma avaka takatu te hanaj hik ya liŋ nena, “Ijê lôk sôp thapuk takêntêk ma njê alêla ba êlêm anêj êsê?” ¹⁴“Ma yahanaj hadêŋ yani, “Yenaj anyô bêj, oda hoyala.” Ma yani hanaj hadêŋ ya, “Thêlô ma njê takatu ba bôk etak Malaiŋ Bêj ba ithik iniŋ kwêv halôk Boksipsip Nakaduj anêj thalaleŋ ba intu iniŋ kwêv ma habitak thapuk. ¹⁵Aêŋ ba thêlô imij Anyô Bêj anêj loj hayabiŋ avômalô ba idum anêj ku wak ba bôlôvôŋ imij anêj unyak matheŋ. Ma ôpatu ba hamô Anyô Bêj anêj loj êŋ tem imbi anêj unyak éyôngêk thêlô vôv ¹⁶^vek thêlô miŋ nema kisi ami ma miŋ nesakmuniŋ ami lôk wak miŋ esaŋ i ami ma vovaj la miŋ êmbôk i ami. ¹⁷^wBoksipsip Nakaduj atu ba hamij Anyô Bêj anêj loj malêvôŋ tem imbitak thêlônij alaŋ ma tem endom thêlô ba ni ŋaŋ lôkmala anêj loj. Ma tem Wapômbêj esav thêlô maleŋj thôk vê.”

Nôm tôktôk baheŋvi ba lahavuju

8 ¹Yôv ma Boksipsip Nakaduj hakyav nôm tôktôk baheŋvi ba lahavuju takatu te vê ma malak lej lêk taktij hatôm wakma te vi. ²Vêm ma yahayê ajela baheŋvi ba lahavuju takatu ba imij Wapômbêj ma. Ma êv lavuak baheŋvi ba lahavuju hadêŋ thêlô.

^s 7:10 ALK 5:6-7   ^t 7:12 ALK 5:12   ^u 7:14 Dan 12:1; Mat 24:21   ^v 7:16 Ais 49:10

^w 7:17 Sng 23:2; Ais 25:8; ALK 21:4

^{3*}Ma aŋela yaŋ halêm hamij loŋ êbôk da ba havaloŋ uŋ yaŋnate atu ba epesaŋ hathak gol ek nêmbôk nôm ôv mavi êndôk. Ma nôm ôv mavi bêŋ anôŋ êv hadêŋ yani ek yani etak êyômô avômalô matheŋ iniŋ mek takatu ba hamô loŋ êbôk da epesaŋ hathak gol ba hamô habobo Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô. ⁴Ma nôm ôv mavi takatu anêŋ yova haviŋ avômalô matheŋ iniŋ mek hatak aŋela êŋ bay ba hi daku ek Wapômbêŋ. ⁵Ma aŋela havaloŋ uŋ yaô êŋ ba hawa atum êbôk da halôk kapô ma habi halôk pik. Êŋ ma kakalu lôk damak bêŋ hik mayaliv ma duviaŋ bêŋ hayôkwiŋ.

Lavuak baheŋvi ba lahavuju

⁶Ma aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu ewa iniŋ lavuak baheŋvi ba lahavuju ba epesaŋ i ek niyuv.

^{7*}Aŋela môŋ hayuv anêŋ ba halaŋ. Êŋ ma ôthôm valokwaŋ hatôm ais lôk atum hathak doŋtom haviŋ thalaleŋ ba ibi halôk pik ma atum hathaŋ pik ôdôŋ te lô ma alokwaŋ lôk kamuŋ buŋ lôkthô.

⁸Ma aŋela te ju hayuv anêŋ ba halaŋ ma nômlate hatôm atum hathaŋ dumlolê bêŋ te ba ibi halôk ŋgwêk. Ma ŋgwêk ôdôŋ te lô habitak thalaleŋ. ⁹Ma nômkama lôkmala takatu ba êmô ŋgwêk buŋ lôkthô ema, ma yeŋ loŋ êŋ lôkthô kambom.

¹⁰⁻¹¹^aMa aŋela te lô hayuv anêŋ ba halaŋ ma vuliŋ bêŋ te hêv yak anêŋ leŋ ba hathaŋ inaŋ atum abiŋ. Ma hêv yak halôk ŋaŋ lôk kasukthôm ôdôŋ te lô. Vuliŋ êŋ anêŋ athêŋ nena ‘Maniŋ’ ba intu ŋaŋ sapêŋ anêŋ ôdôŋ te lô habitak maniŋ kambom anôŋ. Ma avômalô bêŋ anôŋ inum ŋaŋ êŋ ba ema ek malê nena ŋaŋ lêk habitak maniŋ kambom.

¹²^bMa aŋela te ayova hayuv anêŋ ba halaŋ ma wak anêŋ deda ôdôŋ te lô lôk ayôŋ anêŋ deda ôdôŋ te lô lôk vuliŋ ôdôŋ te lô miŋ ibi deda ami. Wak lo bôlôvôŋ anêŋ ôdôŋ te lô momajiniŋ bêŋ hêk.

¹³^cMa yahayê hamij ma yahalaŋô menak jeŋ hayovak haveŋ leŋlêvôŋ ma halam kaék, “Malaiŋ, malaiŋ, malaiŋ tem êpôm avômalô pik ek malê nena aŋela lokwaŋlô eyabiŋ denaŋ ba tem niyuv iniŋ lavuak kethen.”

Aŋela te baheŋvi hayuv lavuak

9 ¹^dMa aŋela te baheŋvi hayuv anêŋ lavuak. Ma yahayê vuliŋ te hêv yak anêŋ leŋ ba habup pik. Ma êv ku neyabiŋ Viv atu anêŋ abôlêk anêŋ vovaleŋ hadêŋ vuliŋ êŋ. ²^eMa hakyav Viv abôlêk vê ma atum yova bêŋ habitak anêŋ Viv abyaj êŋ ba hatôm atum dahaya bêŋ te. Ma Viv anêŋ yova hava wak lo leŋ loŋ siŋ ba habitak momajiniŋ kambom. ³Ma

* ^{8:3} Kis 30:1-3; ALK 5:8   ^y ^{8:5} Kis 19:16-19; Wkp 16:12; ALK 11:19; 16:18

^z ^{8:7} Kis 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30   ^a ^{8:10-11} Jer 9:15   ^p ^{8:12} Ese 32:7; ALK 6:12-13

^c ^{8:13} ALK 9:12; 11:14   ^d ^{9:1} ALK 20:1   ^e ^{9:2-3} Stt 19:28; Kis 10:12-15; Jol 2:2,10

atum yova êj habitak lôk kôm sopek ba halôk pik. Ba êv lôklokwaŋ hadêŋ thêlô hatôm daŋgaviŋ pik anêŋ lôklokwaŋ. ⁴^fMa enaŋ hadêŋ thêlô nena, “Miŋ numbuliŋ kamuiŋ lomaloma lo alokwaŋ ami. Ma numbuliŋ ñê takatu ba Wapômbêŋ anêŋ lêlêyaŋ miŋ hayôhêk thêlô luvôŋiŋ ami.” ⁵ Miŋ êv thêlô ek nijik anyô vônô ami, ma nêñêm vovaj bêŋ iyom êtôm ayôŋ baheŋvi. Ba iniŋ vovaj êj hatôm daŋgaviŋ layuk habi anyô ba vovaj kambom. ⁶^gWak takêŋ ma avômalô idum ek nema ma doŋtom ñama hêv i vê hêk thêlô. Ba miŋ ema ami.

⁷^hMa kôm takêŋ êpôpêk i hatôm bokhos ba epesaj i ek nijik vovak. Thêlônij maleŋiŋ hatôm anyô ma leŋiŋkadôk ma êkôk nômlate hatôm kuluŋ kiŋ ba epesaj hathak gol. ⁸ⁱMa thêlônij leŋiŋkadôk ñauŋ hatôm avi iniŋ ma veŋiŋbôlêk yakik hatôm avuŋ laion abôlêk yakik. ⁹^jMa thêlônij bôbôŋiŋ hatôm moko epesaj hathak aeŋ. Ma thêlônij banik pôk ba diŋdiŋ bêŋ hatôm yeŋ vovak takatu ba bokhos êvôv. ¹⁰Ma iniŋ leŋyuk ma hatôm daŋgaviŋ ba iniŋ lôklokwaŋ hamô leŋyuk takêŋ ba ibi anyô hathak ma tem nêñêm vovaj bêŋ êndêŋ i êtôm ayôŋ baheŋvi. ¹¹Ma iniŋ kiŋ te hayabiŋ thêlô ba yani ma Viv anêŋ aŋela. Anêŋ athêŋ hathak abô Hibu nena, “Abadon” ma hathak abô Glik nena, “Apolon”. Ma athêŋ êj anêŋ ôdôŋ nena “Anyô Habuliŋ Nômkama Sapêŋ”.

¹²Malaiŋ môŋ hale ba hi, ma doŋtom malaiŋ ju tem embeŋ yam.

Aŋela te baheŋvi ba lahvute hayuv laruak

¹³Ma aŋela ali baheŋvi ba lahvute hayuv anêŋ laruak ba halaŋ ma yahalaŋô abô te halêm anêŋ loj êbôk da anêŋ saŋanêŋ daŋ ayova. Loj êbôk da êj epesaj hathak gol ba hamuiŋ Wapômbêŋ ma. ¹⁴Abô êj hanaŋ hadêŋ aŋela ali baheŋvi ba lahvute atu ba hawa laruak nena, “Opole aŋela ayova takatu ba bôk ekak i loj ba êmô ñaq bêŋ Ypletis vê ek ini.” ¹⁵Êj ma epole aŋela ayova êj ek nijik avômalô pik ôdôŋ te lô pôpônô. Wapômbêŋ bôk hakak i loj ek neyabiŋ sondabêŋ lôk ayôŋ ma wakma atu ba lêk habitak ek nindum iniŋ ku êj. ¹⁶Yahalaŋô ñê vovak takatu ba êyô êmô bokhos ma lubuŋlubuŋ hatôm 200 milion.

¹⁷Êntek ma nôm takatu ba yahatulak ba yahayê nena bokhos lôk ñê takatu ba êyô êmô bokhos takêŋ. Thêlônij moko bôbôŋiŋ anêŋ lêlêyaŋ hatôm atum ba bôsôk lôk mayav hatôm solpa. Ma bokhos takêŋ iniŋ leŋiŋkadôk hatôm avuŋ laion iniŋ leŋiŋkadôk. Ma atum lôk atum yova ma valu vovaj solpa hale veŋiŋbôlêk kapô ba hi. ¹⁸Nôm malaiŋ lô êj hale veŋiŋbôlêk ba hik avômalô ôdôŋ te lô lôkthô vônô. ¹⁹Bokhos iniŋ lôklokwaŋ ma hamô veŋiŋbôlêk lôk leŋyuk. Thêlônij leŋyuk ma hatôm umya ma umya takêŋ iniŋ leŋiŋkadôk ethak êv vovaj hadêŋ avômalô.

^f 9:4 ALK 7:3   ^g 9:6 Jop 3:21; Jer 8:3   ^h 9:7 Jol 2:4   ⁱ 9:8 Jol 1:6   ^j 9:9 Jol 2:5

²⁰^kMa avômalô nômbêŋ atu ba malaiŋ lô êŋ miŋ hik i vônô ami ma evaloŋ iniŋ kambom lomaloma takatu loŋ. Thêlô êv yeŋ hadêŋ ñgôk takatu ba epesaŋ hathak gol lo seleva ma aeŋ mayav lôk valu ma alokwâŋ. Ïgôk takêŋ ma miŋ hatôm nêgê tak lo nedajô abô ma nembeŋ ami. ²¹Lôk miŋ etak iniŋ kobom ik anyô vônô lôk êbôk siniŋ ma idum sek waliliŋ lôk iniŋ vani ami.

Aŋela lôk kapya yaônate

10 ¹Ma yahayê aŋela lôklokwaŋ yaŋ halôk ba halêm anêŋ leŋ.
Ba havuliv i hathak buliv lôk oktheŋjuliŋ hêk wakadôk. Ma thohavlolma hatôm wak. Ma va luvi hatôm atum hathaŋ hamô alokwâŋ daim. ²Ma yani havaloŋ kapya yaônate ba hakak hêk baŋ. Ma havakselap ba va vianôŋ hayô hamiŋ ñgwêk ma vikeŋ hamiŋ pik. ³Ma yani halam kaék hatôm laion te halaŋ. Yani halam, êŋ ma kakalu baheŋvi ba lahavuju enaŋ abô. ⁴^lYahalaŋô kakalu baheŋvi ba lahavuju enaŋ abô, êŋ ma yahadum ek yato. Ma doŋtom yahalaŋô abô halêm anêŋ leŋ nena, “Miŋ oto kakalu iniŋ abô êŋ ami ma ênjkêk oda anêm auk iyom.”

⁵^mÊŋ ma aŋela atu ba hamiŋ ñgwêk lo pik hêv baŋ vianôŋ hathak leŋ. ⁶Ma havak balabuŋ hathak ôpatu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ ba hapesaŋ pik lo leŋ ma ñgwêk lôk nômkama sapêŋ anêŋ athêŋ. Ba hanaŋ nena, “Wakma lêk habobo anêŋ daŋ. ⁷ⁿAŋela te baheŋvi ba lahavuju hayuv anêŋ lavuak, êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ abô lôk kup tem anêŋ daŋ êtôm bôk ba hanaŋ hadêŋ anêŋ ñê ku plopet.”

⁸Ma yahalaŋô abô atu ba halêm anêŋ leŋ hathak loŋbô nena, “Nu ek aŋela atu ba hayô hamiŋ ñgwêk lo pik ek onja kapya atu ba bôk ekak hêk baŋ.”

⁹^oÊŋ ma yaha hadêŋ aŋela êŋ ma yahanaŋ ek nêm kapya yaôna êŋ êlêm. Ma hanaŋ hadêŋ ya nena, “Onja ba noŋgwaj. Tem vasiŋ mavi êtôm bio thôk êmô vembôlêk, ma doŋtom tem eyelaŋ lemoam ba maniŋ kambom.” ¹⁰Êŋ ma yahawa kapya yaôna êŋ ba yahaj ba hamô yaveŋbôlêk ma vasiŋ mavi hatôm bio thôk. Ma doŋtom yahatôkwêŋ ma yaleŋsoam maniŋ kambom. ¹¹Vêm ma yani hanaŋ hadêŋ ya, “Nu onaj abô plopet esak nôm takatu ba tem êpôm avômalô kupik lomaloma lôk pik lomaloma lôk abô lomaloma lôk iniŋ kiŋ sapêŋ esak loŋbô.”

Wapômbêŋ anêŋ anyô ju atu ba enaŋ anêŋ abô

11 ¹^pMa aŋela te hêv kôm êv dôŋ nômkama hathak hadêŋ ya. Ma hanaŋ, “Nu otak ênjkêk Wapômbêŋ anêŋ unyak matheŋ lôk loŋ êbôk da lôk avômalô takatu ba êmô kapô ek nôŋgô nena anêŋ daim vithê.

^k 9:20 Sng 115:4-7; 135:15-18; Dan 5:23; ALK 16:9,11   ^l 10:4 Dan 12:4,9   ^m 10:5 Lo 32:40;
Dan 12:7   ⁿ 10:7 Amo 3:7   ^o 10:9 Ese 2:8-3:3   ^p 11:1 Ese 40:3; Sek 2:1-2

² ^aMa doŋtom miŋ otak ênjék unyak matheŋ anêŋ piklêvôŋ ami ek malê nena loŋ êŋ ma Wapômbêŋ hêv hadêŋ ñê loŋ buyaŋ. Thêlô tem nembaŋ unyak matheŋ Jelusalem pesa êtôm ayôŋ 42. ³ Ma tem yanêm yenaj anyo ju ba thai neba kwêv kapôlônij malaiŋ ma neja yenaj abô ba ini nenaŋ bêŋ êtôm wak 1,260.”

⁴ ^rAnyô ju êŋ êtôm alokwaŋ oliv ju atu lôk atum lam ju atu ba imiŋ pik anêŋ alaŋ thohavloma. ⁵ ^sMa anyôla hadum ek injik thai, êŋ ma tem atum ende thaiveŋiŋbôlêk ba esaj ôpêŋ vônô. Avanôŋ biŋ, avômalô takatu ba idum ek nimbuliŋ thai tem nema aêŋ iyom. ⁶ ^tAnyô ju êŋ enaj Wapômbêŋ anêŋ abô, êŋ ma thai iniŋ lôklokwaŋ hêk ek nenaŋ ba ôthôm mi lôk ñaŋ imbitak thalaleŋ ma malaiŋ lomaloma imbitak pik êtôm thai iniŋ leŋiŋhaviŋ.

⁷ ^uThai idum ku enaj Wapômbêŋ anêŋ abô yôv ma alim bomaj atu ba hathak halêm anêŋ Viv atu kapô tem êyô ba injik vovak êndêŋ thai ba embak thai pesa ba nema. ⁸ ^vMa thai iniŋ kupik tem ênjék malak bêŋ anêŋ loŋôndê bêŋ. Malak lôŋ êŋ anêŋ athêŋ kapô ma Sodom lo Ijip, loŋ êŋ bôk ik iniŋ Anyô Bêŋ vônô hathak alovalaŋaŋsiŋ. ⁹ Ma avômalô leŋviŋkupik lomaloma lôk ôdôŋ lomaloma lôk abô lomaloma lôk pik lomaloma sapêŋ tem nêlêm nêgê anyô ju êŋ iniŋ kupik hêk loŋôndê êtôm wak daluk lô ma wata te imbiŋ. Êtôm bôk enaj nena miŋ hatôm nedav i ami. ¹⁰ Ma avômalô pik tem leŋiŋmavi lôk lêlô ma nêñem nômkama êndêŋ i ek malê nena plopet ju atu ba êv malaiŋ hadêŋ thêlô lêk ema.

¹¹ ^wMa doŋtom wak lô lôk wak te viyaŋ haviŋ hale ba hi, ma Wapômbêŋ hayuv auk lôkmala halôk thai ba thai iviyô imiŋ. Ma avômalô êyê thai ba êkô kambom. ¹² ^xMa kaék lôklokwaŋ anêŋ leŋ hanaj hadêŋ thai, “Nosak ba nôlêm.” Êŋ ma thai ethak ba i leŋ ma buliv hava thai siŋ ba ñê takatu ba bôk ik vovak hadêŋ thai imiŋ ba êyê. ¹³ ^yKetheŋ oyaŋ ma duviaŋ bêŋ te hayô ba habulij malak lôŋ ôdôŋ te laumiŋ ba hik avômalô hatôm 7,000 vônô. Ma avômalô vi atu ba êmô lôkmala êkô kambom ba êv athêŋ lôkmaŋgiŋ hadêŋ Wapômbêŋ anêŋ leŋ.

¹⁴ ^zMalaiŋ te ju hale ba hi yôv. Ma malaiŋ te lô tem êyô ketheŋ.

Ajela te bahenji ba lahavuju hayuv lavuak

¹⁵ ^aMa ajela te bahenji ba lahavuju hayuv anêŋ lavuak ba halaj ma kaék bêŋ anôŋ halêm anêŋ leŋ ba elam aëntêk, “Pik lêk hamô Anyô Bêŋ lôk anêŋ Kilisi bahenjiŋ ma Anyô Bêŋ tem eyabiŋ wak nômbêŋ intu sapêŋ.”

^q 11:2 Luk 21:24; ALK 13:5   ^r 11:4 Sek 4:3,11-14   ^s 11:5 2Sml 22:9; Sng 97:3

^t 11:6 Kis 7:17-20; 1Sml 4:8; 1Kjŋ 17:1   ^u 11:7 Dan 7:21; ALK 12:17; 13:7; 17:8

^v 11:8 Luk 13:34   ^w 11:11 Ese 37:5,10   ^x 11:12 2Kjŋ 2:11   ^y 11:13 ALK 6:12; 16:18

^z 11:14 ALK 9:12   ^a 11:15 Kis 15:18; Sng 10:16; Dan 2:44; 7:14

¹⁶ Ma avaka 24 takatu ba êmô iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô hamô Wapômbêŋ thohavloma êkôm ba maleŋ halôk ma êv yeŋ hadêŋ Wapômbêŋ. ¹⁷ Ma enaŋ,

“Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Anôŋ,
lêk hômô ma sêbôk oda hômô aêŋ.

Mavi anôŋ ek lêk hoyabiŋ nômkama sapêŋ hathak anêm lôklokwaŋ.

¹⁸ ^b Avômalô daluk leŋiŋmaniŋ ek o,
ma dontom anêm lemmaniŋ lêk hayô.

Anêm waklavôŋ hayô ek undum abô ek avômalô ŋama.

Êŋ ma tem nêm iniŋ vuli mavi êndêŋ anêm ŋê ku plopet lôk anêm avômalô matheŋ takatu ba elanjô anêm abô, avômalô bêŋ lôk avômalô yaô.

Wakma hayô ek nimbuliŋ avômalô takatu ba ibulinj pik.”

¹⁹ ^c Ma Wapômbêŋ anêŋ unyak matheŋ atu ba hamô leŋ anêŋ abôlêk hakyav ba yahayê alapa tabô hamô unyak matheŋ êŋ kapô. Ma damak hêv lôk pôk lôk kakalu bêŋ lôk duviaŋ lôk ôthôm valokwaŋ hatôm ais hêv yak halôk.

Avi lo Wa bomaj

12 ¹ Ma lavôŋiŋ bêŋ te havova hêk leŋ: avi te hamô ma wak hawê haveŋ yani hatôm sôp ma hatak vakapô luvi hayô hamiŋ ayôŋ. Ma vuliŋ laumiŋ ba lahavuju hamiŋ wakadôk hatôm kiŋ iniŋ kuluŋ.

² ^d Yani hasabeŋ ba halaŋ ek embathu.

³ ^e Ma lavôŋiŋ yaŋ habitak leŋ: Wa thalaleŋ bomaj bêŋ te ba anêŋ wakadôk baheŋvi ba lahavuju ma wakadôk lôkthô ma kiŋ iniŋ kuluŋ hamô. Ma wakadôk yakik hatôm laumiŋ hamô. ⁴ ^f Ma layuk havali vuliŋ ôdôŋ te lô ba havalop ba habi halêm pik. Ma Wa bomaj bêŋ atu hamiŋ avi atu ba hapesaŋ i ek embathu anêŋ thohavloma ek havathu ma enjaŋ amena êŋ ketheŋ oyaŋ. ⁵ ^g Êŋ ma avi êŋ havathu namalô atu ba tem eyabiŋ avômalô pik sapêŋ lôklokwaŋ esak yani baj malaiŋ. Aêŋ ba ketheŋ oyaŋ ma ewa yani ba i daku Wapômbêŋ atu ba hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô. ⁶ Ma avi êŋ hasôv ba hi loŋ thiliv atu ba Wapômbêŋ bôk hapesaŋ yôv ek eyabiŋ yani êtôm wak 1,260.

⁷ ^h Ma vovak bêŋ hêk malak leŋ ba Maikel lôk anêŋ ajela ik vovak hadêŋ Wa bomaj bêŋ atu. Ma Wa atu lôk anêŋ ajela imiŋ viyaŋ ba ik vovak êŋ. ⁸ Ma Wa anêŋ lôklokwaŋ miŋ hatôm ami. Ba intu miŋ hatôm êmô malak leŋ esak loŋbô ami. ⁹ ⁱ Aêŋ ba êv Wa bomaj bêŋ êŋ lôk anêŋ ajela vê hêk malak leŋ ba ekaliv i êlêm pik. Yani ma umya bôsêbôk

^b 11:18 Sng 110:5; 115:13; Lom 2:5; ALK 20:11-13   ^c 11:19 Hib 9:4; ALK 8:5; 15:5;
16:21   ^d 12:2 Mai 4:10   ^e 12:3 Dan 7:7   ^f 12:4 Dan 8:10   ^g 12:5 Sng 2:9; Ais 7:14; 66:7;
ALK 19:15   ^h 12:7 Jut 9   ⁱ 12:9 Stt 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; ALK 20:2

ba elam nena Ngôk Bêŋ ma Sadaŋ. Yani hathak hasau avômalô pik sapêŋ.^j Ma yahalaŋô kaék te anêŋ leŋ ba hanaj, “Lêk ma alalôanij Wapômbêŋ hêv alalô bulubinj ma anêŋ lôklokwaŋ habitak yaij ba yani hamô hatôm kiŋ. Ma anêŋ Kilisi hadum ku athêŋ bêŋ ek malê nena aŋela lêk ibi ôpatu ba hanaj aiyaj thêlô bêŋ hamô Wapômbêŋ thohavloma bôlôvônj lo wak halôk pik.^k Thêlô êmô yani lu hathak Boksipsip Nakaduj anêŋ thalaleŋ lôk Wapômbêŋ anêŋ abô takatu ba thêlô enaj. Thêlô imij lôklokwaŋ ba miŋ êkô ek avômalô nijik thêlô vônô ami.^l Aêŋ ba môlô avômalô leŋ lemimmavi. Ma doŋtom malaij ek pik lo ŋgwêk ek malê nena Sadaŋ lêk halôk ba hathôk ek môlô. Yani lamanij kambom ek malê nena yani hayala nena anêŋ waklavônj lêk bidon.”

¹³ Wa bomaŋ bêŋ atu hayala nena lêk ibi yani halêm pik ba halupuniŋ avi atu ba havathu okna atu.^m Ma doŋtom Wapômbêŋ hêv menak jeŋ bok anêŋ banik luvi hadêŋ avi êŋ ek yani eyovak ba ni loŋ atu ba bôk epesaŋ yôv ek neyabiŋ yani êtôm sondabêŋ lô ma wata te imbiŋ ek miŋ Wa imbuliŋ yani ami.ⁿ Ma Wa havululup ŋaŋ ba hatôm ŋaŋ bêŋ te habitak yani abôlêk ba haveŋ avi êŋ yam ek enja yani ba ni.^o Ma doŋtom pik hêv avi êŋ sa ba hakyav abôlêk ba hanum ŋaŋ êŋ sapêŋ.^p ¹⁷ ^m Êŋ ma Wa lamanij kambom hathak avi êŋ ba hi ek injik vovak êndêŋ avi êŋ anêŋ avômena vi. Thêlô ma ŋê takatu ba esopa Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ lôk enaj iniŋ êvhaviŋ atu hathak Yisu bêŋ.^q Ma Wa haminj ŋgwêk anêŋ thathe daŋ.

Alim bomaŋ anêŋ ŋgwêk

13 ¹ ⁿ Ma yahayê alim bomaŋ te habitak ŋgwêk. Yani wakadôk baheŋvi ba lahavuju ba anêŋ yakik laumiŋ hamiŋ wakadôk. Ma kiŋ iniŋ kuluŋ laumiŋ hamô anêŋ yakik. Ma wakadôk takatu ma eto abôma hathak Wapômbêŋ nena, “Yada ma Wapômbêŋ”. ² ^o Ma alim bomaŋ atu ba yahayê hatôm avuŋ nyau bomaŋ bêŋ te ma va hatôm avuŋ bea va ma abôlêk ma hatôm avuŋ laion te abôlêk. Ma Wa bomaŋ bêŋ atu hêv anêŋ lôklokwaŋ lôk anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô lôk athêŋ bêŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ.³ ^p Ma yahayê wakadôk te inaj bôk ik vônô ba pôpô bêŋ te hêk ma doŋtom bôk hayôv. Ba intu avômalô pik sapêŋ esoŋ kambom ba esopa yani.⁴ Ma thêlô êv yeŋ hadêŋ Wa bomaŋ bêŋ atu ek malê nena yani hêv anêŋ athêŋ bêŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ. Ma thêlô êv yeŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ ba enaj, “Opalê hatôm alim bomaŋ êntêk ma hatôm injik vovak êndêŋ yani? Mi anôŋ.”⁵ ^q Wapômbêŋ hatak alim bomaŋ êŋ ek êmbôi ba enaj abômapopak esak yani lôk eyabiŋ avômalô êtôm ayôŋ 42.^r

^j 12:10 Jop 1:9-11; Sek 3:1   ^k 12:12 Ais 44:23; 49:13   ^l 12:14 Dan 7:25; 12:7

^m 12:17 ALK 11:7   ⁿ 13:1 ALK 12:3; 17:3,7-12   ^o 13:2 Dan 7:4-6   ^p 13:3 ALK 17:8

^q 13:5 Dan 7:8,25; 11:36; ALK 11:2   ^r 13:5 Ayôŋ 42 ma hatôm wak 1,260 (12:6) ma hatôm sondabêŋ lô ma wata te (12:14).

⁶Ma alim bomaj êŋ hanaŋ abô kambom hathak Wapômbêŋ da lôk anêŋ athêŋ lôk anêŋ unyak matheŋ lôk ñê takatu ba êmô malak leŋ.

⁷Ma Wapômbêŋ hatak yani ek injik vovak êndêŋ anêŋ avômalô matheŋ ba nêñêm yak. Ma enja athêŋ ek eyabij avômalô ôdôŋ lomaloma lôk leŋviŋkupik lomaloma lôk abô lomaloma ma pik lomaloma sapêŋ. ⁸Ma avômalô pik lôkthô atu ba iniŋ athêŋ miŋ hêk kapya lôkmala ami hadêŋ sêbôk ba miŋ Wapômbêŋ hapesaŋ pik lo leŋ ami denaŋ ma tem nêñêm yeŋ êndêŋ alim bomaj êŋ. Kapya lôkmala êŋ ma Boksipsip Nakaduj atu ba bôk ik vônô anêŋ kapya.

⁹Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endaŋô abô êntêk. ¹⁰Wapômbêŋ hatak anyô te ek ni koladôŋ ma tem yani ni koladôŋ. Wapômbêŋ hatak anyô te ek nijik yani vônô esak biŋ vovak ma tem nijik yani vônô esak biŋ vovak. Ba nôm êŋ habitak ma avômalô matheŋ lôkthô nimiŋ lôklokwaŋ ma nebalonj iniŋ êvhavinj loŋ majaj.

Alim bomaj anêŋ pik

¹¹Ma yahayê alim bomaj yaŋ habitak anêŋ pik kapô ba halêm yaiŋ. Ma anêŋ yakik lokwaŋju hatôm boksipsip nakaduj. Ma doŋtom hanaŋ abô hatôm Wa bomaj bêŋ atu. ¹²Yani hawa alim bomaj mōŋ anêŋ lôklokwaŋ ek indum anêŋ ku. Yani hadum ba avômalô pik sapêŋ êv yeŋ hadêŋ alim bomaj mōŋ atu ba bôk ik vônô ma doŋtom anêŋ palê bôk hayôv. ¹³Ma yani hadum lavôŋjij lôkmaŋgij lomaloma ba bêŋ te ma atum hathaj ba hêv yak anêŋ leŋ ba halêm pik ba avômalô sapêŋ êyê. ¹⁴Ma etak yani ek indum lavôŋjij takêŋ esak alim bomaj yaŋ mōŋ anêŋ athêŋ ba esau avômalô pik. Yani hanaŋ ek avômalô nepesaŋ alim bomaj mōŋ anêŋ dahô te ek nêñêm athêŋ bêŋ êndêŋ ôpatu ba bôk ik vônô hathak biŋ vovak ma doŋtom hamô lôkmala denaŋ. ¹⁵Ma etak yani ek iyuv auk êndôk alim bomaj mōŋ anêŋ dahô ek dahô êŋ enaŋ abô. Ma avômalô takatu ba miŋ êv yeŋ hadêŋ dahô êŋ ami, ma tem nijik thêlô vônô. ¹⁶Ma yani hapôvíŋ avômalô lôkthô ek neja lêlêyaŋ ênjêk bahenjij vianôŋ mena ênjêk luvôŋjij. Avômalô athêŋ bêŋ lôk athêŋ mi ma ñê valu bêŋ lôk ñê valu mi ma ñê takatu ba êmô alaŋsi vibij lôk ñê takatu ba alaŋsi mi lôkthô neja lêlêyaŋ êŋ. ¹⁷Avômalô takatu ba lêlêyaŋ mi miŋ hatôm nêñêm vuli nômkama lôk nêñêm iniŋ nômkama ek anyô vi nêñêm vuli ami. Lêlêyaŋ êŋ ma alim bomaj anêŋ athêŋ ma anêŋ athêŋ anêŋ lavôŋ. ¹⁸Lêlêyaŋ êŋ anêŋ ôdôŋ ma hamô kapô anôŋ. O anyô lôkauk bêŋ, êŋ ma undum ku ek oyala alim bomaj atu anêŋ lêlêyaŋ êŋ anêŋ ôdôŋ. Lêlêyaŋ êŋ ma anyô te anêŋ lêlêyaŋ. Ma ôpêŋ anêŋ lêlêyaŋ êŋ ma hatôm 666.

^s 13:7 ALK 11:7   ^t 13:8 Sng 69:28; ALK 17:8; 20:12,15; 21:27   ^u 13:10 Jer 15:2; 43:11; ALK 14:12   ^v 13:13-14 1Kjŋ 18:24-39; Mat 24:24; ALK 19:20   ^w 13:16-17 ALK 14:9-11; 16:2; 20:4

Boksipsip Nakaduŋ lôk anêŋ avômalô

14 ¹Ma yahayê hathak loŋbô ma Boksipsip Nakaduŋ atu hamij dum Saion ma avômalô hatôm 144,000 imij haviŋ yani. Ma anêŋ athêŋ lôk Lambô anêŋ athêŋ bôk eto yôv hêk thêlônij luvônij. ²^xMa yahalaŋjô thêlônij kaék halêm anêŋ leŋ hatôm ɻambô diŋdiŋ ma hatôm kakalu bêŋ hêv yak. Kaék êŋ ma hatôm avômalô êv yeŋ gita. ³^yThêlô êv yeŋ lukmuk te hêk Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô lôk hêk nôm lôkmala ayova lôk avaka takatu maleŋij. Anyôla miŋ hatôm eyala yeŋ êŋ ami, ma avômalô 144,000 takatu ba bôk Anyô Bêŋ hêv vuli i yôv hêk pik iyom intu eyala. ⁴Thêlô ma ɻê takatu ba miŋ bôk eyov avi ami ek malê nena thêlô itip majaŋ. Thêlô esopa Boksipsip Nakaduŋ haveŋ loŋ nômbêŋ atu ba yani hi. Wapômbêŋ hêv thêlô vuli hêk avômalô pik malêvôŋ ma thêlô ibitak hatôm da mōŋ ek Wapômbêŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ. ⁵Abôyaŋ te miŋ hale thêlô veŋiŋbôlêk ami lôk kambom mi hêk Wapômbêŋ ma.

Ajela lokwaŋlô iniŋ abô

⁶Ma yahayê ajela yaŋ hayovak haveŋ leŋlêvôŋ. Yani havaloŋ Abô Mavi atu ba hamô hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ ek enaŋ êndêŋ avômalô anêŋ pik lomaloma lôk ôdôŋ lomaloma ma abô lomaloma lôk leŋviŋkupik lomaloma sapêŋ. ⁷Ma yani halam kaék nena, “Nôkô Wapômbêŋ ma nônêm athêŋ lôkmaŋgiŋ êndêŋ yani ek malê nena waklavôŋ nindum abô lêk hayô. Nônêm yeŋ êndêŋ yani atu ba hapesaŋ pik lo leŋ ma ɻgwêk lo ɻŋaŋ sapêŋ.”

⁸^zYôv ma ajela te ju hayô ma hanaŋ, “Hêv yak, hêv yak. Malak lôk athêŋ bêŋ Babilon hêv yak. Yani bôk hadum ba avômalô pik lôkthô inum anêŋ waiŋ lôklokwaŋ ba elo molo ba idum sek lomaloma.”

⁹^aMa ajela te lô haveŋ thai yam hayô ma halam lôklala aëntêk, “Anyô late hêv yeŋ hathak alim bomaj atu lôk anêŋ dahô atu ba epesaj ma hawa anêŋ lêlêyaŋ hêk uvôv mena baŋ, ¹⁰^bêŋ ma tem yani inum Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ êtôm waiŋ. Waiŋ êŋ ma daluk ba maniŋ bomaj. Ôpatu ba hanum ma tem enja vovaŋ bêŋ ênjêk ajela lôk Boksipsip Nakaduŋ maleŋij ba atum valu solpa tem esaŋ yani. ¹¹^cMa atum atu ba hêv vovaŋ hadêŋ thêlô anêŋ yova tem esak ba ni wak nômbêŋ intu sapêŋ. Thêlô takatu ba êv yeŋ hadêŋ alim bomaj lôk anêŋ dahô atu ba epesaj ba ewa anêŋ athêŋ anêŋ lêlêyaŋ tem miŋ neja lovak dokte ami.” ¹²^dAêŋ ba avômalô matheŋ takatu ba esopa Wapômbêŋ anêŋ

^x 14:2 ALK 1:15; 19:6   ^y 14:3 Ais 42:10; ALK 5:9; 7:4   ^z 14:8 Ais 21:9; Jer 51:7-8; ALK 17:2; 18:2,3   ^a 14:9 ALK 13:12-17   ^b 14:10 Stt 19:24; Sng 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Ese 38:22; ALK 16:19; 20:10   ^c 14:11 Ais 34:10   ^d 14:12 ALK 13:10

abô balabuŋ lôk êvhaviŋ Yisu ma nebaloŋ iniŋ êvhaviŋ loj ba nimiŋ lôklokwaŋ.

¹³ Ma yahalaŋô abô te anêŋ leŋ hanaŋ, “Oto aëntêk, ‘Lék ba hi ma ñê takatu ba esopa Yisu ba ema tem nêmô mavi.’ ” Ma Lovak Matheŋ hik abô êŋ loj haviŋ nena, “Avanôŋ, thêlônij kobom mavi tem ni imbiŋ thêlô ba intu tem neja lovak esak iniŋ ku malaiŋ.”

Ewa pik anêŋ nôm anôŋ

¹⁴^e Yahamô ma yahayê anyô te hayô hamô buliv thapuk. Yani hatôm anyô te nakaduŋ. Yani hakôk kuluŋ gol ma havaloŋ biŋ kamuŋ te ba ma kambom. ¹⁵ Ma ajela yaŋ hale yaiŋ anêŋ unyak matheŋ atu ma halam kaêk hadêŋ ôpatu ba hamô buliv ba hanaŋ, “Onja anêm biŋ kamuŋ ba onde nôm esak ek malê nena waklavôŋ neja nôm anêŋ anôŋ lêk hayô.” ¹⁶ Éŋ ma ôpatu ba hamô buliv hatali anêŋ biŋ halôk pik ba hadabêŋ pik anêŋ nôm anôŋ lôkthô ba hasup hathak doŋtom ba hawa.

¹⁷ Ma ajela yaŋ hale unyak matheŋ atu ba hamô malak leŋ ba hawa biŋ kamuŋ ba ma kambom hatôm anyô hamôŋ hawa. ¹⁸^f Ma ajela yaŋ atu ba hayabiŋ atum êbôk da hale yaiŋ ba halam kaêk bêŋ hadêŋ ajela havaloŋ biŋ lôk ma atu nena, “Onja anêm biŋ ba odabêŋ yak waiŋ anêŋ maŋgayak takatu ba hamô pik ek malê nena anêŋ anôŋ bôk hayôk yôv ba usup esak doŋtom.” ¹⁹ Éŋ ma yani hatali anêŋ biŋ hayô pik ma hasup yak waiŋ anôŋ hathak doŋtom ba hatak halôk loj evak waiŋ anôŋ pesa ek neja anêŋ thôk. Loj êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ loj lamaniŋ. ²⁰^g Hamô malak bêŋ viyaiŋ ma evak yak waiŋ anôŋ pesa hamô loj evak pesa ba halom ba hale abyaiŋ. Ma avômalô iniŋ thalaleŋ haŋgasô halôk pik ba hasuŋ aleba hayô bokhos abôlêk ma anêŋ bêŋ ma hatôm 300 kilomita.

Malaiŋ anêŋ daŋ

15 ¹ Ma yahayê nômbithi bêŋ yaŋ hêk leŋ ba yahasor kambom. Nôm êŋ ma aëntêk: ajela baheŋvi ba lahavuju evaloŋ nôm malaiŋ anêŋ daŋ baheŋvi ba lahavuju ek malê nena Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ lêk anêŋ daŋ. ² Ma yahayê nômlate hatôm ñgwêk ba thêthê mavi hatôm liyali ba eyelaŋ haviŋ atum. Ma ñê takatu ba leŋiŋvidoiŋ ba miŋ etak iniŋ êvhaviŋ ami ba intu êmô alim bomaj lôk anêŋ dahô atu ba epesaŋ lôk anêŋ athêŋ anêŋ lêlêyaŋ lu, thêlô imiŋ ñgwêk daŋ ba ewa yeŋ gita atu ba Wapômbêŋ hêv hadêŋ thêlô. ³^h Ma êv Wapômbêŋ anêŋ anyô ku Mose lôk Boksipsip Nakaduŋ iniŋ yeŋ ba êv nena,

“Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Lôkthô anêŋ Ôdôŋ,
hudum ku bêŋ ba intu yêlô ason kambom.

^e 14:14 Dan 7:13   ^f 14:18 Jol 3:13   ^g 14:20 Ais 63:3; ALK 19:15   ^h 15:3 Kis 15:1;
Sng 111:2; 139:14; 145:17

Anêm kobom ma thêthôŋ ma avanôŋ.

O ma kiŋ atu ba hoyabiŋ nômkama sapêŋ hadêŋ mōŋ anôŋ ba hi hayô wak nômbêŋ intu sapêŋ.

⁴ *i*O iyom ma matheŋ, aêŋ ba avômalô lôkthô nêmbô anêm athêŋ ba nêkô ek o.

Avômalô sapêŋ êyê anêm ku ma thêthôŋ ba intu thêlô tem nêlêm ek nênlêm yeŋ êndêŋ o.”

⁵ *j*Vêm ma yahayê hathak loŋbô ma malak yeŋ anêŋ loŋ matheŋ anôŋ anêŋ leŋ hakyav. Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ atu ba hêv hadêŋ Mose hêk loŋ êŋ. ⁶ Ma aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu ba ewa malaiŋ baheŋvi ba lahavuju takatu êlêm anêŋ unyak matheŋ kapô ba ele yaiŋ. Thêlô iniŋ sôp ma thapuk ba mabuŋ mavi ba habi kêdêkêdê ma evangij bokŋgôp gol hawê lawê iniŋ bôm kabum. ⁷ Ma nôm lôkmala ayova takatu te hêv kabum gol baheŋvi ba lahavuju hadêŋ aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu. Kabum takêŋ ma Wapômbêŋ atu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ anêŋ lamaniŋ halôk ba hayô abôlêk siŋ. ⁸ *k*Ma Wapômbêŋ anêŋ lôkmaŋgiŋ lôk anêŋ lôklokwaŋ anêŋ yova hava unyak matheŋ kapô siŋ ba anyô late miŋ hatôm imbitak êyô unyak matheŋ êŋ kapô ami endeba aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu iniŋ malaiŋ baheŋvi ba lahavuju takatu ende êndôk am.

Aŋela eŋgasô malaiŋ hatôm baheŋvi ba lahavuju halôk pik

16 ¹ Ma yahalaŋô kaêk halêm anêŋ unyak matheŋ ba hanaj hadêŋ aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu aêntêk, “Unu noŋgasô Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ atu ba hamô kabum baheŋvi ba lahavuju êndôk pik.”

² *l*Aŋela mōŋ hi ma haŋgasô anêŋ kabum halôk pik ba habitak palê bêŋ ba vovaj kambom ba hatêtô avômalô takatu ba ewa alim bomaj anêŋ lêlêyaŋ lôk êv yeŋ hadêŋ anêŋ dahô atu ba epesaŋ.

³ *m*Ma aŋela te ju hi haŋgasô anêŋ kabum halôk ŋgwêk ba habitak hatôm anyô ŋama iniŋ thôk mandaliŋ. Ma nômkama takatu ba êmô ŋgwêk lôkthô ema.

⁴ Ma aŋela te lô haŋgasô anêŋ kabum halôk ŋaŋ bêŋbêŋ lôk ŋaŋ yaônena sapêŋ ba lôkthô ibitak thalaleŋ. ⁵ Ma yahalaŋô aŋela atu ba hayabiŋ ŋaŋ sapêŋ hanaj,

“O Anyô Matheŋ, lêk hômô ba bôk hômô. O ma anyô thêthôŋ ba intu anêm hudum abô ma thêthôŋ.

⁶ Thêlô bôk eŋgasô avômalô matheŋ lôk plopet iniŋ thalaleŋ, ba intu hôeŋ thalaleŋ ek thêlô ninum êtôm iniŋ kambom anêŋ viyaŋ.”

¹ 15:4 Sng 86:9; Jer 10:6-7   ^j 15:5 Kis 38:21   ^k 15:8 1Kir 8:10-11; 2Sto 5:13-14; Ais 6:4

¹ 16:2 Kis 9:10; ALK 13:12-17   ^m 16:3-4 Kis 7:17-21

⁷"Ma yahalañô abô te halêm anêj loj êbôk da ba hanaj nena,

"Intu êj, O Anyô Bêj Wapômbêj Lôklokwaŋ Lôkthô anêj Ôdôj,
ba holajô abô ba hôêv vovaj viyaj, êj ma thêthôj anôj."

⁸ Ma ajela te ayova hañgasô anêj kabum halôk wak ma Wapômbêj hatak wak ek imbi lôklokwaŋ ba êmbôk avômalô êtôm atum hathaj i.

⁹ °Êj ma wak hathaj avômalô ba êyôk bubulik ba esokwaŋ Wapômbêj ek malê nena yani ma malaij nômbêj êj anêj ôdôj. Ma dojtom thêlô miŋ ele kapôlônij liliŋ ba êv athêj lôkmañgij hadêj yani ami.

¹⁰ ^pMa ajela te bâhejvi hañgasô anêj kabum halôk alim bomaj anêj loj hayabiŋ avômalô ba momaŋinij bêj hayô anêj loj lôkliŋyak. ^{Êj} ma avômalô ethaj dahalaŋij ek malê nena vovaj kambom. ¹¹ Ma thêlô esokwaŋ Wapômbêj leŋ hathak vovaj lo palê, ma dojtom miŋ ele kapôlônij liliŋ ba esopa Wapômbêj ami.

¹² ^qMa ajela te bâhejvi ba lahabute hañgasô anêj kabum halôk ñaj bêj Ypletis ba ñaj êj hamoma ek epesaj lojôndê ek kiŋ takatu ba tem nêlêm anêj loj wak hathak. ¹³ ^{Êj} ma yahayê ñgôk lelaik lokwaŋlô hatôm kôkwêk êlêm ele Wa bomaj bêj atu abôlêk lôk alim bomaj atu abôlêk ma plopet abôyaŋ atu abôlêk. ¹⁴ Thêlô ma ñgôk ba idum lavôŋij lomaloma. Thêlô i ek nisup kiŋ sapêj esak dojtom ek nijik vovak. Vovak êj tem imbitak êndêj Wapômbêj Lôklokwaŋ Anôj anêj waklavôj bêj.

¹⁵ ^s"Odanô! Tem yasôk kethej êtôm anyô vani. Ôpatu ba hêv lêlê ba anêj sôp hamô havij yani ma tem êmô mavi ek malê nena tem yani miŋ embeŋ kôlôlônj ba mama ami."

¹⁶ ^tÊj ma ñgôk lô atu isup kiŋ sapêj ethak dojtom halôk loj te atu ba elam hathak abô Hiblu nena Amagedonj.

¹⁷ Ma ajela te bâhejvi ba lahabuji hañgasô anêj kabum halôk leŋlêvôj ba kaêk bêj te halêm hale unyak mathej anêj loj hayabiŋ avômalô nena, "Lêk yôv!" ¹⁸ ^uÊj ma damak hêv ma kakalu hik ba pôk lôklala hayô hamô ba hayô hamô. Ma duviaj bêj te hayô ba miŋ bôk aêj habitak pik ami ek malê nena duviaj êj ma hayôkwiŋ lôklokwaŋ kambom anôj.

¹⁹ ^vMa malak bêj Babilon hapup hi ôdôj lô ma avômalô lodôŋlodôj iniŋ malak bênbêj êv yak. Wapômbêj lahabi malak bêj Babilon anêj sek ba intu hêv waij laŋaŋa kambom hadêj yani. ²⁰ ^wMa ñgavithôm lôk dumlolê sapêj i ba mi. ²¹ ^xMa ôthôm valokwaŋ hatôm ais halôk anêj leŋ ba hik avômalô. Ôthôm ais êj anêj malaij ma hatôm 50 kilo. Ba intu avômalô esokwaŋ Wapômbêj hathak nôm malaij êj ek malê nena nôm êj ma malaij bomaj.

ⁿ 16:7 Sng 19:9; ALK 15:3   ^o 16:9 ALK 9:20-21   ^p 16:10 Kis 10:22; Ais 8:21-22

^q 16:12 Ais 11:15   ^r 16:14 ALK 19:19   ^s 16:15 Mat 24:43-44; ALK 3:3   ^t 16:16 Sek 12:11

^u 16:18 ALK 4:5; 8:5   ^v 16:19 ALK 14:10   ^w 16:20 ALK 6:14   ^x 16:21 Kis 9:23-24;

ALK 11:19

Avi lôk athêŋ hathak sek waliliŋ hawa vuli kambom

17 ¹Ma aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu ba ewa kabum malaiŋ baheŋvi ba lahavuju te halêm hadêŋ ya ma hanaj, “Ôlêm, tem yangik avi lôk athêŋ hathak sek waliliŋ anêŋ vovaj atu ba tem enja anêŋ vuli thô êndêŋ o. Yani hayô hamô ŋaŋ bêŋ anôŋ vôv. ²Kiŋ pik ethak idum sek haviŋ yani ma avômalô pik inum anêŋ yak waiŋ sek haviŋ ba ibitak molo.”

³“Vêm ma Lovak Matheŋ hakôk ya liŋ ba aŋela êŋ hawa ya ba hi loŋ thiliv. Ma yahayê avi te hayô hamô alim bomaŋ thalaleŋ te. Abôma lomaloma hathak Wapômbêŋ hatêtô alim êŋ liŋkupik sapêŋ ma anêŋ wakadôk ma baheŋvi ba lahavuju ma yakik laumiŋ. ⁴^bMa avi êŋ hapuk sôp bôsôk lôk thalaleŋ hatôm ŋê valu bêŋ ma evançij nôm kêdêkêdê epesaŋ hathak gol lôk valu kêkêlô lôk kômkôm. Yani havaloj tase gol ma nôm ôvathek lomaloma lôk anêŋ sek waliliŋ anêŋ lôŋgôlôŋ halôk ba hayô siŋ. ⁵Athêŋ loŋ kapô te ma eto hêk uvôv nena,

“Malak lôk athêŋ bêŋ Babilon,
avi sek waliliŋ iniŋ talêbô,
ma kobom ôvathek pik sapêŋ iniŋ talêbô.”

⁶“Ma yahayê avi êŋ hanum ŋê matheŋ lôk ŋê takatu ba enaŋ abô avanôŋ hathak Yisu iniŋ thalaleŋ ba intu halo molo hatôm hanum waiŋ bêŋ anôŋ.

Yahayê yani ba yahasoj kambom. ⁷Êŋ ma aŋela hanaj hadêŋ ya aêntêk, “Aisê ka hosoj kambom? Tem yanaŋ avi êŋ lôk alim bomaŋ lôk wakadôk baheŋvi ba lahavuju lôk yakik laumiŋ takatu ba hawa yani anêŋ ôdôŋ bêŋ êndêŋ o. ⁸^eAlim bomaŋ atu ba hôyê ma bôk hamô ma lêk miŋ hamô ami ma tem etak Viv atu ba ni ek nimbuliŋ yani. Avômalô pik takatu ba iniŋ athêŋ miŋ hamô kypyä lôkmala hadêŋ sêbôk atu ba Wapômbêŋ miŋ hapesaŋ pik ami denaj, thêlô tem nêgê alim bomaŋ êŋ ba nesoŋ kambom ek malê nena yani bôk hama yôv.

⁹“Iŋe lôkauk ma tem neyala nôm êŋ anêŋ ôdôŋ ma aêntêk: Wakadôk baheŋvi ba lahavuju êŋ ma hatôm dum baheŋvi ba lahavuju atu ba avi êŋ hayô hamô loŋ. ¹⁰Ma anêŋ ôdôŋ yaŋ nena kiŋ baheŋvi ba lahavuju, ba baheŋvi bôk êv yak yôv, ma te êntêk hamô, ma te ma miŋ habitak ami denaj. Yani habitak ma tem êmô bidonja iyom. ¹¹Ma alim bomaŋ atu ba bôk hamô ma lêk mi, yanida hatôm kiŋ te baheŋvi ba lahavulô. Yani habitak anêŋ kiŋ baheŋvi ba lahavuju takatu iniŋ. Ba tem ni ek nimbuliŋ yani.

^y 17:1 Jer 51:12-13   ^z 17:2 Ais 23:17; Jer 51:7; ALK 14:8   ^a 17:3 ALK 13:1

^b 17:4 Jer 51:7; ALK 18:16   ^c 17:6 ALK 18:24; 19:2   ^d 17:7 ALK 13:1   ^e 17:8 Dan 12:1; ALK 11:7; 13:7

^{12f} “Yakik laumiŋ takatu ba høyê ma kiŋ laumiŋ. Thêlô miŋ bôk ewa iniŋ athêŋ ami denaŋ, ma doŋtom thêlô tem neja athêŋ êtôm kiŋ imbiŋ alim bomaj êtôm wak te iyom. ¹³Thêlô tem iniŋ auk doŋtom ma nêñem iniŋ lôklokwaŋ lôk iniŋ athêŋ êndêŋ alim bomaj. ¹⁴Thêlô tem nijik vovak êndêŋ Boksipsip Nakaduj, ma Boksipsip Nakaduj tem êmô thêlô lu ek malê nena yani ma ñê bênbêŋ iniŋ Anyô Bêŋ ma kiŋ iniŋ Kiŋ. Ma ñê takatu ba bôk halam lôk hatak i yôv ba êvhaviŋ yani dedauŋ tem nêmô imbiŋ yani.”

¹⁵ Ma ajela atu hanaŋ hadêŋ ya aëntêk, “Ijaŋ atu ba høyê ma avi sek waliliŋ hayô hamô ma hatôm avômalô lodôŋlodôŋ lôk avômalô lubuŋlubuŋ lôk pik sapêŋ lôk abô sapêŋ. ^{16g}Yakik laumiŋ lôk alim bomaj atu ba høyê, thêlô tem leŋinŋaja esak avi sek atu ma tem nimbuliŋ yani ba imiŋ kôlôlôŋ. Thêlô tem nejaŋ anêŋ vathiap ma nêmbôk yani esak atum. ¹⁷Nôm êŋ habitak ek malê nena Wapômbêŋ da hatak anêŋ auk êŋ halôk thêlô kapôlôŋiŋ ek thêlô iniŋ auk doŋtom ba nêñem iniŋ loŋ lôkliŋyak êndêŋ alim bomaj ek nindum anêŋ ku atu ba yani lahavij endeba Wapômbêŋ anêŋ abô sapêŋ injik anôŋ am. ¹⁸Ma avi atu ba høyê ma malak lôk athêŋ bêŋ atu ba hayabiŋ kiŋ pik lôkthô.”

Babilon hêv yak

18 ¹Yôv ma yahayê ajela yaŋ halôk ba halêm anêŋ malak leŋ ba anêŋ lôklokwaŋ bêŋ anôŋ ma anêŋ deda habi hayôhêk pik lôkthô.

^{2h}Ma yani halam kaék lôklala ba hanaŋ,

“Hêv yak, hêv yak, malak lôk athêŋ bêŋ Babilon hêv yak.

Loj êŋ lêk ñgathiniŋ ba avômalô lêk mi ba ñgôk lelaik lôk menak kambom lomaloma iyom êmô loŋ êŋ.

³ Ek malê nena Babilon ma hatôm avi sek te ba avômalô pik lôkthô inum anêŋ waiŋ lôklokwaŋ ba elo molo ba idum sek lomaloma.

Ma kiŋ pik lôkthô ethak idum sek haviŋ yani.

Avi êŋ hathak hêv iniŋ nômkama mavi bêŋ anôŋ vuli wak nômbêŋ intu sapêŋ ba intu pik iniŋ ñê eyabiŋ nômkama ibitak ñê lôk athêŋ bêŋ hathak valuseleŋ.”

⁴ⁱ Ma yahalaŋô kaék yaŋ halêm anêŋ leŋ ba hanaŋ,

“Yenaŋ avômalô, notak loŋ intu ma nôlêm yaiŋ
ek miŋ nosopa anêŋ kobom kambom lôk noja anêŋ malaiŋ ami.

^{5j} Ek malê nena anêŋ sek lêk hatôm dumlolê daim te ba hi leŋ ba Wapômbêŋ miŋ lapaliŋ anêŋ kambom êŋ ami.

^{6k} Nôñem malaiŋ êndêŋ yani êtôm atu ba bôk hêv hadêŋ avômalô vi,

^f 17:12 Dan 7:7,24   ^g 17:16 ALK 18:8   ^h 18:2-3 Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39;

ALK 14:8   ⁱ 18:4 Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17   ^j 18:5 Stt 18:20-21; Jer 51:9

^k 18:6 Sng 137:8; Jer 50:15,29; 2Te 1:6

lôk nokapo vi êyômô loj imbiŋ.

Ma waiŋ lôklokwaŋ atu ba bôk haŋgasô ek avômalô inum,
ma nokapo vi êyômô loj imbiŋ ek inum.

7^m Yani bôk habam i ba hamô lôk lamavi hathak anêŋ nômkama bêŋ
anôŋ,

êŋ ma nônêm vovaŋ lôk malaiŋ êtôm sêbôk atu ba yani habam i.
Hatôm intu hanaŋ halôk yanida kapô nena,

‘Ya kwin ba yahamô loj neyabiŋ avômalô. Ya miŋ avi tôp ami ma
miŋ hatôm yandaŋ asêŋ malêŋ êtôm avi tôp ami ma mi.’

8ⁿ Aêŋ ba malaiŋ bêŋ lomaloma tem êpôm yani ketheŋ oyaŋ.

Anyô Bêŋ Wapômbêŋ atu ba hadum abô ek yani ma lôklokwaŋ.

Ba intu ŋama lôk asêŋ ma bôm bêŋ tem êpôm yani ma atum
tem esaŋ yani ba kabukla.’

9ⁿ ‘Ma kiŋ pik takatu ba bôk idum sek haviŋ yani lôk êyô êmô anêŋ
nômkama bêŋ anôŋ loj tem nêgê anêŋ atum yova ba nedaj asêŋ malêŋ
esak yani. 10^p Thêlô êkô hathak yani anêŋ vovaŋ ba imiŋ daim ba elaj,
“Ai, ai, malak lôk athêŋ bêŋ Babilon, o ma malak lôklokwaŋ.

Ma ketheŋ oyaŋ ma anêm sek anêŋ vovaŋ lêk hapôm o.’

11° ‘Ma pik anêŋ ŋê eyabiŋ nômkama nênmô vuli elaj asêŋ malêŋ
bêŋ hathak yani ek malê nena anyô late miŋ hêv vuli thêlônij nômkama
hathak loŋbô ami. 12^r Thêlônij nômkama ma gol lo seleva ma valu vuli
bêŋ lôk gwasuŋ ŋgwêk ma sôp kêkêlô lôk sôp bôsôk ma sôp thalaleŋ
lôk sôp mavi anôŋ haviŋ lôk alokwaŋ ôv mavi lomaloma lôk nômkama
lomaloma epesaŋ hathak bok elepaŋ yakik lo alokwaŋ valuseleŋ bêŋ lôk
aeŋ ma aeŋ mayav lôk valu kêdêkêdê bêŋbêŋ atu ba ethak elav unyak
mavi hathak 13 lôk kamuŋ vasiŋ mavi ma nôm ôv mavi ma nôm êbôk
ba ôv mavi lôk nôm ôv mavi epesaŋ hathak alokwaŋ thôk lôk yak waiŋ
lôk nôm lêŋlêŋ lo plawa êbôk polom lôk wit eyaŋ ma bokmaŋkao ma
boksipsip ma bokhos lôk iniŋ yeŋ pik takatu ba êvôv lôk ŋê takatu ba êdô
hamô ek nênmô i vuli, thêlô ma ŋê lôk dahôlôŋjiŋ.

14^q ‘Ma ŋê eyabiŋ nômkama nênmô vuli takêŋ tem nenaŋ nena,
‘Babilon, nôm takatu ba lemhaviŋ lêk êv i vê hêk o. Anêm nômkama
mavi mavi lôk nômkama kêkêlô lôkthô lêk mi ba miŋ hatôm ôpôm i esak
loŋbô ami.’

15^q ‘Ma ŋê takatu ba ewa valu bêŋ hathak nômkama takatu ba Babilon
êv vuli ma tem nêkô ek anêŋ vovaŋ ba nimij daim 16^r ma nedaj asêŋ
malêŋ nena,

‘Ai, ai, malak lôk athêŋ bêŋ,

bôk ik kwêv kêkêlô mavi, bôsôk lo thalaleŋ,

¹ 18:7 Ais 47:7-9   ^m 18:8 ALK 17:16   ⁿ 18:9-10 Ese 26:17; 27:30-35   ^o 18:11 Ese 27:36

^p 18:12 Ese 27:12-13,22   ^q 18:15 Ese 27:31,36   ^r 18:16 ALK 17:4

ma ik lêlêyaj gol lôk valu mavi ma kômkôm hathak o,

¹⁷ ^sma doŋtom nômkama kêkêlô bêŋ êŋ lêk mi ketheŋ oyaŋ!

“Ma ñê bêŋ yeŋ ñgwêk sapêŋ lôk ñê ethak yeŋ lôk ñê idum ku hamô yeŋ lôk ñê sapêŋ atu ba idum ku valuseleŋ hamô ñgwêk tem nimij daim. ¹⁸ ^tMa nêgê anêŋ atum yova ba nedaj nena, ‘Malak alê yaŋ hatôm Babilon? Ma mi.’ ¹⁹ Thêlô ibi pik anêŋ vongovaj hayô hamô leŋiŋkadôk ba elaj asêŋ malêŋ nena,

“Ai, ai malak lôk athêŋ bêŋ. Yêlô atu ba awa yeŋ ñgwêk bôk avôv valu bêŋ hêk yani hathak anêŋ nômkama.

Ai, ketheŋ oyaŋ ma lêk ñgathiniŋ.”

²⁰ ^uIjê leŋ, lemimmavi esak malaiŋ atu ba hapôm yani!

Avômalô matheŋ lôk aposel ma plopet, lemimmavi anôŋ.

Yani bôk habuliŋ môlô ba intu

Wapômbêŋ hêv vovaj êŋ viyaŋ hadêŋ yani.”

²¹ ^vMa anjela lôklokwaŋ te hêv valu lõngôlôŋ bomaj te liŋ ba habi halôk ñgwêk ba hanaj,

“Malak lôk athêŋ bêŋ Babilon,

tem nimbi o lôk leŋiŋmaniŋ aêŋ iyom ba miŋ hatôm nêpôm o esak loŋbô ami.

²² ^wYeŋ beleŋ lôk yeŋ gita lo abiŋ ma lavuak tem miŋ hatôm nedaj esak loŋbô êmô o ami.

Lôk ñê takatu ba epesaŋ nômkama hatôm nêmô esak loŋbô ami.

Ma valu êpôpêk nôm ma tem miŋ pôk esak loŋbô ami.

²³ ^xAtum lam te tem miŋ esaj deda esak loŋbô ami.

Anyô lo avi tem miŋ neja i esak loŋbô ami.

Anêm ñê ewa nômkama ek êv vuli bôk ewa athêŋ bêŋ hêk avômalô pik maleŋiŋ.

Oda hosau avômalô pik sapêŋ hathak anêm aloyak.

²⁴ ^yPlopet lôk avômalô matheŋ ma avômalô pik nômbêŋ atu ba bôk ik vônô,

êŋ ma oda hoŋgasô iniŋ thalalerj. Ba intu malaiŋ êŋ hapôm o.”

Avômalô leŋ êbô Wapômbêŋ anêŋ athêŋ

19 ¹Yôv ma yahalaŋô kaék te hatôm avômalô bêŋ anôŋ voŋvoŋ anêŋ leŋ ba enaj,

“Aleluya!

Alalôaniŋ Wapômbêŋ iyom hatôm nêm avômalô bulubiŋ, ma yani ma lôklokwaŋ lôk athêŋ lôkmaŋgiŋ anêŋ alaj.

^s **18:17** Ais 23:14; Ese 27:27-29   ^t **18:18** Ese 27:32   ^u **18:20** Lo 32:43; Ais 44:23; Jer 51:48

^v **18:21** Jer 51:63-64; Ese 26:21   ^w **18:22** Ais 24:8; Ese 26:13   ^x **18:23** Jer 7:34; 16:9;

25:10   ^y **18:24** Jer 51:49; ALK 17:6

² ^zEk malê nena yani halaŋô abô ba anêj abô ma avanôj ma thêthôj.
Yani hêv vovaŋ hadêj avi sek waliliŋ atu ba hasau avômalô pik ek
nindum kambom lomaloma,
ma hik anêj ñê ku leŋkadôk liŋ.”

³Hathak loŋbô ma thêlô enaŋ,
“Aleluya!

Anêj atum yova hathak ba hi wak nômbêj intu sapêj.”

⁴Ma avaka 24 takatu lôk nôm lôkmala ayova atu êv yak halôk biŋ ma
êv yeŋ hadêj Wapômbêj atu ba hamô anêj loŋ hayabiŋ avômalô. Ba
enaŋ,

“Avanôj. Aleluya!”

⁵Ma abô halêm anêj loŋ hayabiŋ avômalô ba hanaj,
“Môlô atu ba Wapômbêj anêj ñê ku
lôk ñê takatu ba ôkô ek yani,
ma ñê athêj yaô lôk athêj bêj,
môlô lôkthô nômbô alalôaniŋ Wapômbêj.”

⁶“Ma yahalaŋô voŋvoŋ bêj hatôm avômalô lubuŋlubuŋ hatôm ñaŋ bêj
halaŋ ba pôk ma hatôm kakalu lôklokwaŋ hik hamij ba halam,

“Aleluya,
lêk alalôaniŋ Anyô Bêj Wapômbêj Lôklokwaŋ hayabiŋ nômkama
lôkthô!

⁷^bBoksipsip Nakaduŋ anêj waklavôŋ enja avi lêk halêm
ba yanavi lêk hapôpêk i yôv.
Ba intu alalô nambôi ba leŋiŋmavi ma nanêm athêj lôkmaŋgiŋ
êndêj yani.

⁸Sôp kêkêlô thapuk mabuŋ mavi bôk êv yôv hadêj avi êŋ ek ipuk.”
Sôp kêkêlô thapuk anêj ôdôŋ nena avômalô matheŋ iniŋ ku mavi.

⁹^cMa aŋela hanaj hadêj ya nena, “Oto aëntêk: Ñê takatu ba bôk elam
i yôv ek nêyô nejaŋ Boksipsip Nakaduŋ anêj waklavôŋ enja avi anêj
nôm nêmô lôk leŋiŋmavi.” Vêm ma hanaj hadêj ya nena, “Êntêk ma
Wapômbêj anêj abô avanôj.”

¹⁰^dMa yahêv yak hêk yani valuvi ek yanêm yeŋ êndêj yani. Ma
doŋtom yani hanaj hadêj ya, “Dô! Ya anyô ku hatôm o lôk môlôviyaŋ
takatu ba ovaloŋ abô atu ba Yisu hanaj bêj. Wapômbêj hathak hêv abô
hadêj plopet ek nenaŋ abô avanôj esak Yisu. Ba intu nêm yeŋ êndêj
Wapômbêj iyom.”

^z 19:2 Lo 32:43; ALK 6:10   ^a 19:6 ALK 14:2   ^b 19:7-8 Ais 61:10; ALK 21:2

^c 19:9 Mat 22:2   ^d 19:10 Ap 10:25-26; ALK 22:8-9

Anyô hayô hamô bokhos thapuk

¹¹^eMa yahayê lej hakyav ba bokhos thapuk te hamij. Ma ôpatu ba hayô hamô ba elam nena “Anyô Hasopa Anêŋ Abô” ma “Anyô Abô Avanôŋ”. Yani hathak hadum abô ba hik vovak thêthôŋ iyom. ¹²^fYani madaluk hatôm atum dahalaŋ, ma anêŋ wakadôk ma kiŋ iniŋ kuluŋ bêŋ anôŋ hamô. Athêŋ te eto hêk yani ba anyô te miŋ hayala ami, ma yanida iyom hayala. ¹³^gYani hik kwêv daim te atu ba esoŋ halôk thalaleŋ. Yani anêŋ athêŋ nena, “Wapômbêŋ Anêŋ Abô”. ¹⁴Ma ñê vovak anêŋ lej ipuk sôp thapuk mabuŋ mavi kêkêlô ba ethak bokhos thapuk ba esopa yani eveŋ Yam. ¹⁵^hMa biŋ vovak ma te hale yani abôlêk ek injik vovak êndêŋ avômalô pik. Yani tem eyabiŋ thêlô esak anêŋ lôklokwaŋ lôk anêŋ kôm aeŋ. Yani tem embak avômalô êtôm evak waiŋ anôŋ pesa ek malê nena Wapômbêŋ Lôklokwaŋ laŋaŋa kambom. ¹⁶ⁱMa anêŋ kwêv daim anêŋ vavuŋ ma eto athêŋ hayôhêk aêntêk, “Kiŋ iniŋ Kiŋ ma ñê bêŋbêŋ iniŋ Anyô Bêŋ.”

¹⁷^jMa yahayê aŋela te hamij wak ba halam kaék lôklala ba hanaj hadêŋ menak nômbêŋ atu ba eyovak eveŋ leŋlêvôŋ nena, “Wapômbêŋ hapôpêk nômbêŋ ba nôlêm nosak doŋtom ¹⁸ek ongwaŋ kiŋ lôk ñê vovak laik ma ñê lôklokwaŋ lo bokhos lôk ñê takatu ba êyômô lôk avômalô lôkthô iniŋ vathiap. Ma ongwaŋ ñê takatu ba êmô alaŋsi vibiŋ lôk ñê takatu ba alaŋsi mi ma ñê bêŋbêŋ lôk ñê yaônena iniŋ vathiap.”

¹⁹Ma yahayê alim bomaj atu lôk pik iniŋ kiŋ lôk iniŋ ñê vovak ethak doŋtom ek nijik vovak êndêŋ bokhos anêŋ alaŋ lôk anêŋ ñê vovak. ²⁰^kMa evaloŋ alim bomaj lôk plopet abôyaŋ. Plopet abôyaŋ bôk hadum lavôŋij hathak alim bomaj anêŋ lahaviŋ ba hasau avômalô takatu ba ewa alim bomaj anêŋ lêlêyaŋ ba êv yeŋ hathak anêŋ dahô atu ba epesaŋ. Êŋ ma ibi plopet abôyaŋ lôk alim bomaj halôk atum kasukthôm atu ba hathaŋ hathak atum valu solpa. ²¹Ma ik ñê vovak vi atu ba êmô denaŋ vônô hathak biŋ vovak atu ba hale ôpatu ba hayô hamô bokhos abôlêk. Ma menak sapêŋ eyaŋ iniŋ vathiap ba leŋiŋviyak.

Sadaŋ hamô koladôŋ hatôm sondabêŋ 1,000

20 ¹Ma yahayê aŋela te halôk anêŋ malak leŋ ba halêm. Yani hawa Viv abôlêk atu anêŋ vovaleŋ lôk havaloŋ yak seŋ bêŋ te hêk yani baŋ. ²⁻³^mMa havaloŋ Wa bomaj bêŋ atu loŋ. Wa êŋ ma umya bôsêbôk atu ba anêŋ athêŋ nena Sadaj, yani ma ñgôk iniŋ anyô bêŋ. Ba hakak va

^e 19:11 Sng 96:13; Ais 11:4; ALK 1:5; 6:2   ^f 19:12 Dan 10:6; ALK 1:14; 2:17

^g 19:13 Ais 63:1-3; Jon 1:1,14   ^h 19:15 Sng 2:9; ALK 1:16; 14:20   ⁱ 19:16 ALK 17:14

^j 19:17 Ese 39:17-20   ^k 19:20 ALK 13:12-17; 20:10   ^l 20:1 ALK 9:1   ^m 20:2 Stt 3:1; ALK 12:9

lo baŋ loj ba habi halôk Viv atu ma hik abôlêk siŋ ma hakak loj ba hamô hatôm sondabêŋ 1,000 ek miŋ yani esau avômalô pik esak loŋbô ami endeba êtôm sondabêŋ 1,000 atu anêŋ daŋ am. Vêm ma Wapômbêŋ tem nêm yani ende yaiŋ ba êmô bidoŋna iyom.

⁴ Ma yahayê ŋê bêŋbêŋ iniŋ loj eyabiŋ avômalô lôk ŋê takatu ba êmô loj êŋ ba Wapômbêŋ hêv lôklokwaŋ hadêŋ thêlô ek nedajô abô. Ma yahayê avômalô dahôlôŋjiŋ takatu bôk enaŋ abô hathak Yisu lôk evaloŋ Wapômbêŋ anêŋ abô loj ba intu edabêŋ leŋselo kisi. Thêlô miŋ êv yeŋ hathak alim bomaj lôk anêŋ dahô atu ba epesaj lôk miŋ ewa anêŋ lêlêyaŋ hêk luvôŋiŋ lôk baheŋiŋ ami. Ma thêlô iviyô ba ewa lôkmala hathak loŋbô ba eyabiŋ pik haviŋ Kilisi hatôm sondabêŋ 1,000. ⁵ Waklavôŋ êŋ ma avômalô iviyô ba ewa lôkmala anêŋ môŋ. Ma ŋê ɻama vi ma tem miŋ nimbiyô ami denaŋ endeba sondabêŋ 1,000 atu anêŋ daŋ am. ⁶ ɻê takatu ba iviyô ba ewa lôkmala hamôŋ tem nêmô mavi lôk nêmô matheŋ. ɻama haveŋ yam miŋ hatôm imbuliŋ thêlô dokte ami, milôk. Ma tem nimbitak Wapômbêŋ lo Kilisi iniŋ ŋê êbôk da ba neyabiŋ pik imbiŋ Kilisi êtôm sondabêŋ 1,000.

Sadan hêv yak

⁷ Sondabêŋ 1,000 anêŋ daŋ, ma tem nedate koladôŋ abôlêk vê ek Sadan ende yaiŋ. ⁸ Ma yani tem ni pik sapêŋ ek esau avômalô lodôŋlodôŋ ek isup i esak doŋtom ek nijik vovak. Thêlô hatôm thathe ɻgwêk ba thêlôninj athêŋ nena Gok lo Magok.

⁹ Ma Sadan lôk anêŋ ŋê vovak i pik sapêŋ ba ekalabu avômalô matheŋ hêk malak atu ba Wapômbêŋ lahaviŋ siŋ. Ma doŋtom atum halôk anêŋ leŋ ba hathaŋ i thô. ¹⁰ Ȕŋ ma ibi Sadan atu ba bôk hasau avômalô halôk kasukthôm atu ba hathaŋ hathak atum valu solpa. Loŋ êŋ bôk ibi alim bomaj lôk plopet abôyaŋ halôk yôv. Thêlô tem neja vovaŋ êtôm wak lo bôlôvôŋ nômbêŋ intu sapêŋ.

Anyô Bêŋ hadum abô

¹¹ Ma yahayê Anyô Bêŋ hayô hamô anêŋ balê kiŋ thapuk mavi atu ba hathak hamô ek hayabiŋ avômalô pik sapêŋ. Ma pik lo leŋ êsôv ek yani ba i. Ba iniŋ loŋ mi. ¹² ^s Ma yahayê ŋê ɻama sapêŋ, ŋê lôk athêŋ bêŋ lôk ŋê athêŋ mi, imiŋ habobo Anyô Bêŋ anêŋ loj hayabiŋ avômalô. Ma ekyav kapya doho vê. Ma ewa kapya yaŋda ba ekyav haviŋ ba kapya êŋ ma kapya lôkmala. Ma Anyô Bêŋ hadum abô hathak ŋê ɻama hathak iniŋ kobom takatu ba bôk eto hêk kapya doho atu lêk ekyav hamôŋ.

ⁿ 20:4 Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; ALK 13:17   ^o 20:6 ALK 1:6   ^p 20:8 Ese 38:2,9,15-16

^q 20:9 2Kj 1:10   ^r 20:10 Sng 11:6; ALK 19:20; 21:8   ^s 20:12 Dan 7:9-10; Mat 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; ALK 13:8

¹³^t Ma ñgwêk hêv ñê ñama takatu ba êmô yani kapô ba i. Ma ñama lôk ñama iniŋ loj thai êv ñê ñama takatu ba êmô thai kapô ba i. Ma sapêŋ i ek Anyô Bêŋ indum abô esak thêlônij kobom takatu ba bôk idum. ¹⁴^{Ma} Wapômbêŋ habi kobom ñama lôk ñama iniŋ loj halôk atum atu ba hathaŋ hêk hatôm kasukthôm. Atum kasukthôm êŋ ma ñama haveŋ yam. ¹⁵^{Avômalô} takatu ba miŋ êpôm iniŋ athêŋ hêk capya lôkmala atu ami ma ibi thêlô halôk atum kasukthôm êŋ.

Jelusalem lukmuk

21 ¹["]Ma yahayê pik lo lej bô ele i liliŋ ma pik lo lej lukmuk ibitak êk. Ma ñgwêk mi havinj. ²["]Ma yahayê unyak matheŋ Jelusalem lukmuk halêm anêŋ Wapômbêŋ anêŋ lej ba epesaŋ yani hatôm avi hik nômkama mavi ek enja anyô. ³["]Ma yahalanjô abô bêŋ halêm anêŋ Anyô Bêŋ anêŋ loj hayabiŋ avômalô ba hanaj nena, “Lêk Wapômbêŋ hamô havinj avômalô ba tem yani êmô imbiŋ thêlô. Tem thêlô nimbitak yani anêŋ avômalô ma Wapômbêŋ da tem êmô imbiŋ thêlô ba imbitak thêlônij Wapômbêŋ. ⁴["]Yani tem esav thêlô malenjîn thôk sapêŋ vê. Ba ñama lo asêŋ malêŋ ma kapôlônij malaiŋ lôk vovaj tem miŋ êmô ami ma mi ek malê nena kobom bô takêŋ lêk hi ba mi.”

⁵["]Ma ôpatu ba hamô loj hayabiŋ avômalô hanaj nena, “Ondaŋjô! Yahapesaŋ nômkama sapêŋ habitak lukmuk!” Êŋ ma yani hanaj nena, “Abô êntêk ma abô avanôŋ ek avômalô nênmimbiŋ ba intu oto êndôk capya.”

⁶["]Ma yani hanaj hadêŋ ya, “Lêk yôv! Ya anyô môŋ lôk haveŋ yam havinj. Môŋ anôŋ ma yahamô ma nômkama sapêŋ anêŋ daŋ ma tem yamô aêŋ iyom. Avômalô lôkthô atu ba ethakmuniŋ ma tem yanêm ñaj atu ba hêv lôkmala anêŋ onaj ek ninum ma anêŋ vuli mi. ⁷["]Ôpatu ba lavidoj ba miŋ hêv yak ami ma tem enja nômkama takêntêk. Lôk tem yambitak anêŋ Wapômbêŋ ma yani imbitak yenaj okna. ⁸^bMa doŋtom ñê êkô ba etak iniŋ êvhavinj lôk ñê êvhavinj ami ma ñê idum sek ôvathek anôŋ lôk ñê ik anyô vônô lôk ñê idum sek waliliŋ ma ñê sinij ma ñê êvhavinj ñgôk lôk ñê abôyaŋ, thêlô sapêŋ tem ini atum kasukthôm atu ba hathaŋ hathak valu vovaj solpa. Êŋ ma ñama yaŋ haveŋ yam.”

⁹Ma aŋela baheŋvi ba lahavuju takatu ba bôk ewa kabum malaiŋ bêŋ anêŋ daŋ baheŋvi ba lahavuju takatu te halêm hanaj hadêŋ ya nena, “Ôlêm ek yangik avi lukmuk atu ba Boksipsip Nakaduj tem enja

^t **20:13** Lom 2:6; 1Pi 1:17; ALK 2:23; 22:12   ^u **21:1** Ais 65:17; 2Pi 3:13   ^v **21:2** Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; ALK 3:12   ^w **21:3** Wkp 26:11-12; Ese 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16

^x **21:4** Ais 35:10; 65:19; ALK 7:17   ^y **21:5** 2Ko 5:17   ^z **21:6** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; ALK 1:8,17; 22:17   ^a **21:7** 2Sml 7:14; 1Sto 17:13; Sng 89:26-27   ^b **21:8** Mat 25:41; ALK 20:15; 22:15

thô êndêñ o.”¹⁰ ^cÊñ ma Lovak Mathej hakôk ya liñ ba ajela atu hawa ya ba hi dumlolê daim bêñ te ma hik unyak mathej Jelusalem atu ba hamô haviñ Wapômbêñ halôk ba halêm thô hadêñ ya.¹¹ ^dMalak êñ habi Wapômbêñ anêñ deda lôkmañgiñ loj. Ma habi kêdékêdê hatôm valu mavi anôñ te anêñ athêñ nena jaspa ba mabuñ anôñ hatôm liyali.¹² ^eMa anêñ badêñ ma lôklokwañ ba daim kambom lôk abôlêk laumiñ ba lahavuju. Ma ajela laumiñ ba lahavuju eyabij badêñ abôlêk tomtom. Ma Islael iniñ ôdôñ laumiñ ba lahavuju iniñ athêñ eto hêk badêñ abôlêk takêñ tomtom.¹³ Badêñ abôlêk lokwañlô hêk loj wak hathak, ma lô hêk loj wak halôk ma lô hêk vi ba vi.¹⁴ Ma badêñ anêñ landij ma valu laumiñ ba lahavuju hamiñ ba Boksipsip Nakaduj anêñ aposel laumiñ ba lahavuju iniñ athêñ hayôhêk.

¹⁵^fMa ajela atu ba hanaj abô haviñ ya hawa kôm êv dôñ epesaj hathak gol ek nêm dôñ ek malak anêñ daim lôk anêñ badêñ lôk anêñ abôlêk.

¹⁶ Ma malak êñ anêñ daim lôk bidonj hatôm dojtom iyom. Ma ajela hawa anêñ kôm ba hêv dôñ hathak malak anêñ daim ba bidonj ba tibum sapêñ ma lôkthô hatôm 12,000 stadia.^g ¹⁷ Ma ajela hêv dôñ hathak malak anêñ badêñ ba anêñ valaluk ma hatôm 144 kubit. Dôñ êñ ma ajela anêñ ma dojtom anyôñ iniñ dôñ ma aej iyom.^h ¹⁸ⁱ Malak anêñ badêñ epesaj hathak valu anêñ athêñ jaspa, ma malak lôkthô epesaj hathak gol atu ba mabuñ anôñ hatôm liyali.¹⁹ Ma malak anêñ badêñ landij ma valu bêñbêñ ba epesaj hathak valu lêlêyañ mavi mavi. Valu môñ ma thalalej mabômabô ba anêñ athêñ nena jaspa, ma valu havej yam ma bôsôk ba anêñ athêñ nena sapaia, ma valu te lô ma lêlêyañ thapuk ba anêñ athêñ nena aget, ma valu te ayova ma sajgek ba anêñ athêñ nena emelal,²⁰ ma valu te bahejvi anêñ lêlêyañ ma thalalej ba anêñ athêñ nena sadonikis, ma valu bahejvi ba lahavute ma thalalej ba anêñ athêñ nena konilian, ma valu bahejvi ba lahavuju ma mayav ba anêñ athêñ nena klisolait, ma valu bahejvi ba lahavulô ma bôsôk ba anêñ athêñ nena belil, ma valu bahejvi ba lahavuva ma thalalej hayavônô ba anêñ athêñ nena topas, ma valu laumiñ ma thapuk ba anêñ athêñ nena klisoples, ma valu laumiñ ba lahavute ma bôsôk ba anêñ athêñ nena haiasin ma valu laumiñ ba lahavuju ma bôsôk mabô ba anêñ athêñ nena ametis. Thêlô epesaj badêñ anêñ landij hathak valu mavi takêñ.²¹ Ma badêñ abôlêk laumiñ ba lahavuju tomtom ma epesaj hathak gwasuñ thapuk dôñdôñ mavi te anêñ ñgwêk. Ma malak anêñ lorjôndê ma epesaj hathak gol mabuñ hatôm liyali thapuk anôñ.

²² Ma Anyô Bêñ Wapômbêñ Lôklokwañ Lôkthô anêñ Ôdôñ lôk Boksipsip Nakaduj thaida intu loj êñ anêñ unyak mathej ba intu miñ

^c 21:10 Ese 40:2   ^d 21:11 Ais 60:1-2,19   ^e 21:12-13 Ese 48:30-35   ^f 21:15 Ese 40:3; ALK 11:1   ^g 21:16 12,000 stadia ma hatôm 2,200 kilomita.   ^h 21:17 144 kubit ma hatôm 65 mita.   ⁱ 21:18-21 Ais 54:11-12

yahayê unyak mathej yaŋ ami. ²³^jMa malak êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ deda lôkmangiŋ habi hayô hêk ma Boksipsip Nakaduŋ hatôm anêŋ atum lam. Aêŋ ba intu wak lo ayôŋ miŋ ibi ami. ²⁴^kAvômalô pik sapêŋ tem nembej malak êŋ anêŋ deda. Ma pik iniŋ kiŋ lôkthô tem neja iniŋ athêŋ lôkmangiŋ ba ini loŋ êŋ. ²⁵^lBôlôvôŋ tem ênjk̄ loŋ êŋ ami ba intu badêŋ abôlêk tem abyaj iyom. ²⁶Ma avômalô sapêŋ iniŋ nômkama lôkmangiŋ lomaloma lôk athêŋ bêŋ tem neja ba ini loŋ êŋ. ²⁷^mMa doŋtom nôm lelaik lôk ñê idum kobom ôvathek lôk ñê enaŋ abôyaŋ miŋ hatôm nêyô malak êŋ kapô ami. Mi, ñê takatu ba iniŋ athêŋ hêk Boksipsip Nakaduŋ anêŋ kapyä lôkmala iyom hatôm nêyô malak êŋ.

ŋaŋ lôk alokwaj̄ atu êv lôkmala

22 ¹ⁿÊŋ ma aŋela hik ŋaŋ atu ba hêv lôkmala thô hadêŋ ya. ŋaŋ êŋ ma mabuŋ hatôm liyalı ma anêŋ onaŋ hêk Wapômbêŋ lo Boksipsip Nakaduŋ iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô. ²^oMa ŋaŋ êŋ halaj̄ hasopa malak êŋ anêŋ loŋôndê bêŋ malêvôŋ. ŋaŋ êŋ anêŋ daŋ luvi ma alokwaj̄ atu ba hêv lôkmala hamij̄ ba hik anêŋ va hatôm ayôŋ lôkthô. Sondabêŋ te ma hik anôŋ hatôm bôlôŋ laumiŋ̄ ba lahavuju. Ma anêŋ ŋauŋ hathak hadum avômalô lodôŋlodôŋ sapêŋ iniŋ lijiŋ̄ mavi. ³Ma malaiŋ̄ atu ba bôk hapôm pik sapêŋ hadêŋ bôsêbôk ba Adam lo Ewa idum kambom ba êv yak ma tem miŋ imbitak esak loŋbô ami.

Wapômbêŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô hamô loŋ êŋ ba anêŋ ñê ku tem nênm̄ yeŋ̄ êndêŋ yani. ⁴^pTem thêlô nêgê yani thohavloma lôk anêŋ athêŋ ênjk̄ thêlô luvôŋiŋ̄. ⁵^qBôlôvôŋ mi hêk loŋ êŋ ek malê nena Anyô Bêŋ Wapômbêŋ da hamô hatôm thêlônîŋ̄ deda. Aêŋ ba atum lam lôk wak iniŋ̄ ku mi. Ma wak nômbêŋ intu sapêŋ ma avômalô loŋ êŋ tem nêmô êtôm kiŋ̄ ba neyabiŋ̄ loŋ êŋ.

Yisu tem êlêm kethej̄

⁶^rMa aŋela hanaŋ hadêŋ ya, “Abô takêntêk ma abô avanôŋ ek nênmibij̄. Ma Anyô Bêŋ Wapômbêŋ atu ba hêv anêŋ Lovak Mathej hadêŋ anêŋ plopet, yani hêv anêŋ aŋela ek injik nôm atu ba tem imbitak kethej̄ thô êndêŋ anêŋ avômalô ku.”

⁷^sMa Yisu hanaŋ nena, “Odaŋô! Tem yasôk kethej̄. Ba ôpatu ba hêvhaviŋ̄ abô plopet takatu ba hêk kapyä êntêk êŋ̄, yani êŋ̄ êmô mavi.”

⁸^tYa ma Jon atu ba yahalaŋô lôk yahayê nôm takêntêk. Ma yahalaŋô lôk yahayê yôv, ma yahêv yak halôk hêk aŋela atu ba hik nôm takêŋ̄ thô

^j 21:23 Ais 60:19-20; ALK 22:5   ^k 21:24 Ais 60:3,5   ^l 21:25 Ais 60:11   ^m 21:27 Ais 52:1;

Ese 44:9; 1Ko 6:9-10   ⁿ 22:1 Ese 47:1   ^o 22:2 Stt 2:9; Ese 47:12; Jol 3:18; Sek 14:8

^p 22:4 Mat 5:8; ALK 3:12   ^q 22:5 Dan 7:18,27; ALK 5:10; 20:6; 21:23,25   ^r 22:6 ALK 1:1

^s 22:7 ALK 1:3   ^t 22:8-9 ALK 19:10

hadēŋ ya valuvi ek yanêm yeŋ êndêŋ yani. ⁹Ma dojtom yani hanaŋ hadēŋ ya, “Dô! Ya anyô ku haviŋ o lôk môlôviyaŋ plopet lôk avômalô lôkthô atu ba esopa kapya ênték anêŋ abô. Nêm yeŋ êndêŋ Wapômbêŋ iyom.”

¹⁰Ma yani hanaŋ hadēŋ ya nena, “Waklavôŋ lêk habobo ba miŋ umbuŋ abô plopet takatu ba hêk kapya ênték ênjék loŋ kapô ami. ¹¹”Ôpatu ba hadum kambom, yani tem indum kambom thêthô. Ma ôpatu ba hadum kobom lelaik, yani tem indum kobom lelaik thêthô. Ma ôpatu ba hadum kobom thêthôŋ, yani tem indum kobom thêthôŋ thêthô. Ma ôpatu ba hamô matheŋ, yani tem êmô matheŋ thêthô.”

¹²”Ma Yisu hanaŋ nena, “Odaŋô! Tem yasôk kethenj ba yanêm vuli viyaj êndêŋ avômalô sapêŋ êtôm nôm takatu ba idum. ¹³”Ya anyô môt ba anyô haveŋ yam haviŋ. Môt anôŋ ma yahamô ma nômkama sapêŋ anêŋ daŋ ma tem yamô aêŋ iyom. Ya ma nômkama sapêŋ anêŋ ôdôŋ lôk nômkama sapêŋ anêŋ daŋ.

¹⁴”Nê takatu ba ithik iniŋ sôp ma nêmô mavi ek malê nena thêlô hatôm nejaŋ alokwarj atu ba hêv lôkmala anêŋ va ma nimbitak nêyô malak anêŋ badêŋ abôlêk ba ini kapô. ¹⁵Ma dojtom njê takatu ba iniŋ kobom hatôm avuŋ lôk njê sinij lôk njê sek lôk njê ik anyô vônô lôk njê êvhaviŋ ngôk lôk njê lenjihaviŋ nenaŋ abôyaŋ ba idum hi thêthô, thêlô sapêŋ tem nêmô malak êŋ anêŋ badêŋ viyaiŋ.

¹⁶”Ya ma Yisu. Yahêv yenaj anjela ek nêm abô ênték êndêŋ môlô ek avômalô ôdôŋ takatu ba êvhaviŋ. Ya ma Devit anêŋ ôdôŋ anêŋ su lukmuk lôk anêŋ lim. Ya ma vuliŋ damiŋ atu ba habi deda bêŋ.”

¹⁷”Ma Lovak Matheŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ anêŋ avi lukmuk atu ba tem thai neja i enaj nena, “Ôlêm.”

Ma avômalô takatu ba elanô abô ênték ma lôkthô enaj nena, “Ôlêm.”

Opalêla takatu ba ethakmuniŋ ma nêlêm. Ma thêlô lenjihaviŋ ninum ñaj atu ba hêv lôkmala ma nêlêm ninum ñaj lôkmala atu ba anêŋ vuli mi.

Jon hanaj abô balabuŋ

¹⁸”Yahanaŋ lôklokwaŋ hadêŋ avômalô lôkthô atu ba elanô abô plopet takatu ba hêk kapya ênték nena anyô te hatak abô yanđa hayôhêk kapya ênték loŋ, ma tem Wapômbêŋ nêm malaiŋ atu ba hêk kapya ênték viyaj êndêŋ yani. ¹⁹Ma aêŋ iyom ma anyôla hêv abô plopet bute vê hêk kapya ênték, ma Wapômbêŋ tem nêm yani vê ênjék alokwaŋ atu ba hêv lôkmala anêŋ va lôk unyak matheŋ atu ba enaj hêk kapya ênték.

²⁰”Yisu da hik abô takêŋ loŋ nena, “Avanôŋ biŋ, tem yasôk kethenj.”

Anyô Bêŋ Yisu ôlêm! Avanôŋ.

²¹Anyô Bêŋ Yisu anêŋ wapôm êmô imbiŋ avômalô matheŋ lôkthô. Avanôŋ.

^u 22:11 Dan 12:10   ^v 22:12 Ais 40:10; Jer 17:10; ALK 2:23   ^w 22:13 Ais 44:6; ALK 1:8,17;

21:6   ^x 22:14 Stt 2:9; 3:22   ^y 22:16 Nam 24:17; Ais 11:1,10; Lom 1:3; ALK 2:28; 5:5

^z 22:17 Ais 55:1; ALK 21:6   ^a 22:18-19 Lo 4:2; 12:32   ^b 22:20 Mat 24:30-31; 1Ko 16:22